

LÖPPAKT

LIIKMESRIIKIDE VALITSUSTE ESINDAJATE KONVERENTS, mis tuli kokku 30. septembril 2003. aastal Brüsselis, et ühisel kokkuleppel vastu võtta Euroopa põhiseaduse leping, on vastu võtnud järgmised tekstid:

I Euroopa põhiseaduse leping

II Euroopa põhiseaduse lepingule lisatud protokollid

1. Protokoll riikide parlamentide rolli kohta Euroopa Liidus
2. Protokoll subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtte kohaldamise kohta
3. Protokoll Euroopa Liidu Kohtu põhikirja kinnitamise kohta
4. Protokoll Euroopa Keskpangade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirja kinnitamise kohta
5. Protokoll Euroopa Investeerimispannga põhikirja kinnitamise kohta
6. Protokoll Euroopa Liidu institutsioonide ja teatud organite, asutuste ja talituste asukoha kohta
7. Euroopa Liidu privileegide ja immunitetide protokoll
8. Protokoll Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi ning Austria Vabariigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi ühinemislepingute ja -aktide kohta

9. Protokoll Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemislepingu ja -akti kohta
10. Protokoll ülemäärase eelarvepuudujäägi menetluse kohta
11. Protokoll lähenemiskriteeriumide kohta
12. Protokoll eurorühma kohta
13. Protokoll teatavate Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriiki käsitlevate majandus- ja rahaliiduga seotud sätete kohta
14. Protokoll teatavate Taanit käsitlevate majandus- ja rahaliiduga seotud sätete kohta
15. Protokoll Taani Riigipanga teatavate ülesannete kohta
16. Protokoll Vaikse ookeani rahandusühenduse frangisüsteemi kohta
17. Protokoll Euroopa Liidu raamistikku integreeritud Schengeni *acquis*' kohta
18. Protokoll põhiseaduse artikli III-130 teatavate aspektide kohaldamise kohta Ühendkuningriigi ja Iirimaa suhtes

19. Protokoll Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta piirikontrolli-, varjupaiga- ja sisserändepoliitika ning politseikoostöö ja tsiviilasjades tehtava õiguslase koostöö suhtes
20. Protokoll Taani seisukoha kohta
21. Protokoll liikmesriikide välissuhete kohta, pidades silmas välispiiride ületamist
22. Protokoll liikmesriikide kodanikele varjupaiga andmise kohta
23. Protokoll alalise struktureeritud koostöö kohta, võttes arvesse põhiseaduse artikli I-41 lõiget 6 ja artiklit III-312
24. Protokoll põhiseaduse artikli I-41 lõike 2 kohta
25. Protokoll Hollandi Antillidelt rafineeritud naftasaaduste Euroopa Liitu importimise kohta
26. Protokoll vara omandamise kohta Taanis
27. Protokoll liikmesriikide avalik-õigusliku ringhäälingu kohta
28. Protokoll põhiseaduse artikli III-214 kohta
29. Protokoll majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse kohta

30. Protokoll Gröönimaa suhtes kohaldatava erikorra kohta
31. Protokoll Iirimaa põhiseaduse artikli 40 lõike 3 punkti 3 kohta
32. Protokoll põhiseaduse artikli I-9 lõike 2 kohta, mis käsitleb liidu ühinemist Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga
33. Protokoll Euroopa Ühenduse asutamislepingut ja Euroopa Liidu lepingut täiendanud või muutnud õigusaktide ja lepingute kohta
34. Protokoll liidu institutsioone ja organeid käsitlevate üleminekusätete kohta
35. Protokoll Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse asutamislepingu kehtivuse lõppemise finantstagajärgede ning sõe ja terase teadusfondi kohta
36. Protokoll Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu muutmise kohta

III Euroopa põhiseaduse lepingu lisad

1. I LISA – Põhiseaduse artiklis III-226 ettenähtud nimekiri
2. II LISA – Ülemeremaad ja -territooriumid, mille puhul kehtivad põhiseaduse III osa IV jaotise sätted

Konverents võttis vastu järgmised käesolevale lõppaktile lisatud deklaratsioonid.

A. Deklaratsioonid põhiseaduse sätete kohta

1. Deklaratsioon artikli I-6 kohta
2. Deklaratsioon artikli I-9 lõike 2 kohta
3. Deklaratsioon artiklite I-22, I-27 ja I-28 kohta
4. Deklaratsioon artikli I-24 lõike 7 kohta seoses nõukogu eesistumise teostamist käsitleva Euroopa Ülemkogu otsusega
5. Deklaratsioon artikli I-25 kohta
6. Deklaratsioon artikli I-26 kohta
7. Deklaratsioon artikli I-27 kohta
8. Deklaratsioon artikli I-36 kohta
9. Deklaratsioon artiklite I-43 ja III-329 kohta
10. Deklaratsioon artikli I-51 kohta
11. Deklaratsioon artikli I-57 kohta

12. Deklaratsioon, mis käsitleb selgitusi põhiõiguste harta kohta
13. Deklaratsioon artikli III-116 kohta
14. Deklaratsioon artiklite III-136 ja III-267 kohta
15. Deklaratsioon artiklite III-160 ja III-322 kohta
16. Deklaratsioon artikli III-167 lõike 2 punkti c kohta
17. Deklaratsioon artikli III-184 kohta
18. Deklaratsioon artikli III-213 kohta
19. Deklaratsioon artikli III-220 kohta
20. Deklaratsioon artikli III-243 kohta
21. Deklaratsioon artikli III-248 kohta
22. Deklaratsioon artikli III-256 kohta
23. Deklaratsioon artikli III-273 lõike 1 teise lõigu kohta
24. Deklaratsioon artikli III-296 kohta

25. Deklaratsioon artikli III-325 kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva alaga seotud rahvusvaheliste lepingute üle läbirääkimiste pidamise ja nende sõlmimise kohta liikmesriikide poolt
26. Deklaratsioon artikli III-402 lõike 4 kohta
27. Deklaratsioon artikli III-419 kohta
28. Deklaratsioon artikli IV-440 lõike 7 kohta
29. Deklaratsioon artikli IV-448 lõike 2 kohta
30. Deklaratsioon Euroopa põhiseaduse lepingu ratifitseerimise kohta

B. Deklaratsioonid põhiseadusele lisatud protokollide kohta

Deklaratsioonid Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi ja Austria Vabariigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi ühinemislepingute ja -aktide protokollide kohta

31. Deklaratsioon Ahvenamaa kohta
32. Deklaratsioon saami rahva kohta

Deklaratsioonid Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemislepingut ja -akti käsitleva protokolliga kohta

33. Deklaratsioon Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Küprosel asuvate suveräänsete baasipiirkondade kohta
34. Komisjoni deklaratsioon Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendatud Kuningriigi Küprosel asuvate suveräänsete baasipiirkondade kohta
35. Deklaratsioon Ignalina tuumaelektrijaama kohta Leedus
36. Deklaratsioon isikute maismaatransiidi kohta Kaliningradi oblasti ja teiste Venemaa Föderatsiooni osade vahel
37. Deklaratsioon Bohunice V1 tuumaelektrijaama esimese ja teise reaktori kohta Slovakkias
38. Deklaratsioon Küprose kohta
39. Deklaratsioon Taanit käsitleva protokolliga kohta
40. Deklaratsioon liidu institutsioonide ja organeid käsitlevate üleminekusätete protokolliga kohta
41. Deklaratsioon Itaalia kohta

Peale selle on konverents võtnud teatavaks alljärgnevalt loetletud ja käesolevale lõppaktile lisatud deklaratsioonid:

42. Madalmaade Kuningriigi deklaratsioon artikli I-55 kohta
43. Madalmaade Kuningriigi deklaratsioon artikli IV-440 kohta
44. Saksamaa Liitvabariigi, Iirimaa, Ungari Vabariigi, Austria Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi deklaratsioon
45. Hispaania Kuningriigi ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi deklaratsioon
46. Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi deklaratsioon mõiste "kodanikud" määratluse kohta
47. Hispaania Kuningriigi deklaratsioon mõiste "kodanikud" määratluse kohta
48. Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi deklaratsioon õiguse kohta hääletada Euroopa Parlamendi valimistel
49. Belgia Kuningriigi deklaratsioon riikide parlamentide kohta
50. Läti Vabariigi ja Ungari Vabariigi deklaratsioon ühisraha nimetuse kirjapildi kohta Euroopa põhiseaduse lepingus

SISUKORD

- A. Deklaratsioonid põhiseaduse sätete kohta
1. Deklaratsioon artikli I-6 kohta
  2. Deklaratsioon artikli I-9 lõike 2 kohta
  3. Deklaratsioon artiklite I-22, I-27 ja I-28 kohta
  4. Deklaratsioon artikli I-24 lõike 7 kohta seoses nõukogu eesistumise teostamist käsitleva Euroopa Ülemkogu otsusega
  5. Deklaratsioon artikli I-25 kohta
  6. Deklaratsioon artikli I-26 kohta
  7. Deklaratsioon artikli I-27 kohta
  8. Deklaratsioon artikli I-36 kohta
  9. Deklaratsioon artiklite I-43 ja III-329 kohta
  10. Deklaratsioon artikli I-51 kohta
  11. Deklaratsioon artikli I-57 kohta

12. Deklaratsioon, mis käsitleb selgitusi põhiõiguste harta kohta
13. Deklaratsioon artikli III-116 kohta
14. Deklaratsioon artiklite III-136 ja III-267 kohta
15. Deklaratsioon artiklite III-160 ja III-322 kohta
16. Deklaratsioon artikli III-167 lõike 2 punkti c kohta
17. Deklaratsioon artikli III-184 kohta
18. Deklaratsioon artikli III-213 kohta
19. Deklaratsioon artikli III-220 kohta
20. Deklaratsioon artikli III-243 kohta
21. Deklaratsioon artikli III-248 kohta
22. Deklaratsioon artikli III-256 kohta
23. Deklaratsioon artikli III-273 lõike 1 teise lõigu kohta
24. Deklaratsioon artikli III-296 kohta
25. Deklaratsioon artikli III-325 kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva alaga seotud rahvusvaheliste lepingute üle läbirääkimiste pidamise ja nende sõlmimise kohta liikmesriikide poolt

26. Deklaratsioon artikli III-402 lõike 4 kohta
27. Deklaratsioon artikli III-419 kohta
28. Deklaratsioon artikli IV-440 lõike 7 kohta
29. Deklaratsioon artikli IV-448 lõike 2 kohta
30. Deklaratsioon Euroopa põhiseaduse lepingu ratifitseerimise kohta

B. Deklaratsioonid põhiseadusele lisatud protokollide kohta

Deklaratsioonid Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi ning Austria Vabariigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi ühinemislepinguid ja -akte käsitleva protokolli kohta

31. Deklaratsioon Ahvenamaa kohta
32. Deklaratsioon saami rahva kohta

Deklaratsioonid Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemislepingut ja -akti käsitleva protokolli kohta

33. Deklaratsioon Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendatud Kuningriigi Küprosel asuvate suveräänsete baasipiirkondade kohta
34. Komisjoni deklaratsioon Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendatud Kuningriigi Küprosel asuvate suveräänsete baasipiirkondade kohta
35. Deklaratsioon Ignalina tuumaelektrijaama kohta Leedus
36. Deklaratsioon isikute maismaatransiidi kohta Kaliningradi oblasti ja teiste Venemaa Föderatsiooni osade vahel
37. Deklaratsioon Bohunice V1 tuumaelektrijaama esimese ja teise reaktori kohta Slovakkias
38. Deklaratsioon Küprose kohta
39. Deklaratsioon Taanit käsitleva protokolliga kohta
40. Deklaratsioon liidu institutsioonide ja organeid käsitlevate üleminekusätete protokolliga kohta
41. Deklaratsioon Itaalia kohta

Liikmesriikide deklaratsioonid

42. Madalmaade Kuningriigi deklaratsioon artikli I-55 kohta
43. Madalmaade Kuningriigi deklaratsioon artikli IV-440 kohta
44. Saksamaa Liitvabariigi, Iirimaa, Ungari Vabariigi, Austria Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi deklaratsioon
45. Hispaania Kuningriigi ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi deklaratsioon
46. Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi deklaratsioon mõiste “kodanikud” määratluse kohta
47. Hispaania Kuningriigi deklaratsioon mõiste “kodanikud” määratluse kohta
48. Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi deklaratsioon õiguse kohta hääletada Euroopa Parlamendi valimistel
49. Belgia Kuningriigi deklaratsioon riikide parlamentide kohta
50. Läti Vabariigi ja Ungari Vabariigi deklaratsioon ühisraha nimetuse kirjapildi kohta Euroopa põhiseaduse lepingus

A. DEKLARATSIOONID

PÕHISEADUSE SÄTETE KOHTA

1. Deklaratsioon artikli I-6 kohta

Konverents märgib, et artikli I-6 sätted kajastavad olemasolevat Euroopa Ühenduste Kohtu ja esimese astme kohtu praktikat.

2. Deklaratsioon artikli I-9 lõike 2 kohta

Konverents lepib kokku, et liidu ühinemine Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tuleks korraldada sellisel viisil, et säiliks liidu õiguse erijooned. Seoses sellega täheldab konverents korrapärase dialoogi olemasolu Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu vahel; seda dialoogi võiks intensiivistada, kui Euroopa Liit ühineb Euroopa selle konventsiooniga.

3. Deklaratsioon artiklite I-22, I-27 ja I-28 kohta

Valides isikuid, kellele pakutakse Euroopa Ülemkogu eesistuja, komisjoni presidendi ja liidu välisministri ametikohti, tuleks asjakohaselt arvestada vajadusega austada liidu ja selle liikmesriikide geograafilist ja demograafilist mitmekesisust.

4. Deklaratsioon artikli I-24 lõike 7 kohta
seoses nõukogu eesistumise teostamist käsitleva
Euroopa Ülemkogu otsusega

Konverents deklareerib, et Euroopa Ülemkogu peaks alustama nõukogu eesistumise teostamist käsitleva otsuse rakenduskorda kehtestava Euroopa otsuse ettevalmistamist niipea, kui Euroopa põhiseaduse leping on alla kirjutatud, ning andma oma poliitilise heakskiidu kuue kuu jooksul. Otsuse eelnõu on sätestatud allpool:

Euroopa Ülemkogu Euroopa otsuse eelnõu nõukogu eesistumise teostamise kohta

ARTIKKEL 1

1. Nõukogu, välja arvatud välisasjade nõukogu koosseisude, eesistujad on 18-kuulise perioodi vältel eelnevalt määratud kolmest liikmesriigist koosnevad rühmad. Rühmad koostatakse liikmesriikide vahelise võrdse rotatsiooni alusel, võttes arvesse nende liikmesriikide mitmekesisust ja geograafilist tasakaalu liidus.
2. Iga kõnealuse rühma liige on kordamööda iga nõukogu, välja arvatud välisasjade nõukogu koosseisu, eesistujaks ühe kuuekuulise perioodi. Teised rühma liikmed abistavad eesistujat kõigis tema kohustustes ühise programmi alusel. Rühma liikmed võivad omavahel otsustada kohaldada teistsugust korda.

ARTIKKEL 2

Liikmesriikide valitsuste alaliste esindajate komitee eesistuja on selle liikmesriigi esindaja, kes on üldasjade nõukogu eesistujaks.

Poliitika- ja julgeolekukomitee eesistuja on liidu välisministri esindaja.

Nõukogu eri koosseisude, välja arvatud välisasjade nõukogu koosseisu ettevalmistusorganeid juhatab kõnealuse organiga seotud koosseisu eesistujaks oleva rühma liige, välja arvatud juhul, kui vastavalt artiklile 4 otsustatakse teisiti.

ARTIKKEL 3

Üldasjade nõukogu tagab koostöös komisjoniga nõukogu eri koosseisude kooskõlastatud ja jätkuva töö mitmeaastaste programmide raames. Eesistujaks olev liikmesriik võtab nõukogu peasekretariaadi abiga kõik vajalikud meetmed nõukogu töö korraldamiseks ja tõrgeteta toimimiseks.

ARTIKKEL 4

Nõukogu võtab vastu Euroopa otsuse, mis sätestab meetmed käesoleva otsuse rakendamiseks.

5. Deklaratsioon artikli I-25 kohta

Konverents deklareerib, et nõukogu võtab vastu Euroopa otsuse artikli I-25 rakendamise kohta Euroopa põhiseaduse lepingu jõustumise päeval. Otsuse eelnõu on sätestatud allpool:

Artikli I-25 rakendamist käsitleva nõukogu Euroopa otsuse eelnõu

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

arvestades järgmist:

- (1) Peetakse vajalikuks võtta vastu sätted, mis võimaldavad sujuvat üleminekut Nice'i lepingus määratletud ning põhiseadusele lisatud liidu institutsioone ja organeid käsitleva üleminekusätete protokollis artikli 2 lõikes 2 sätestatud nõukogu kvalifitseeritud häälteenamust kasutavalt otsustamissüsteemilt, mis on kohaldatav 31. oktoobrini 2009, põhiseaduse artikliga I-25 ette nähtud hääletamissüsteemile, mida kohaldatakse alates 1. novembrist 2009.
- (2) Meenutatakse, et nõukogul on tavaks teha kõik võimalikud jõupingutused kvalifitseeritud häälteenamusega vastuvõetud otsuste demokraatliku legitiimsuse tugevdamiseks.
- (3) Loetakse asjakohaseks hoida käesolevat otsust jõus nii kaua, kui on vajalik põhiseaduses ette nähtud uuele hääletamissüsteemile sujuva ülemineku tagamiseks,

OTSUSTAB:

ARTIKKEL 1

Kui nõukogu liikmed, kes esindavad

- a) vähemalt kolme neljandikku liikmesriikide elanike arvust või
- b) vähemalt kolme neljandikku liikmesriikide arvust,

mis on vajalik blokeeriva vähemuse moodustamiseks tulenevalt artikli I-25 lõike 1 esimese lõigu või lõike 2 kohaldamisest, on vastu nõukogu akti kvalifitseeritud häälteenamusega vastuvõtmisele, arutab nõukogu seda küsimust.

ARTIKKEL 2

Nõukogu teeb arutelu käigus kõik tema võimuses oleva, et jõuda mõistliku aja jooksul ja ilma et see piiraks liidu õigusega sätestatud kohustuslikke tähtaegu, artiklis 1 osutatud nõukogu liikmete tõstatatud probleemide rahuldava lahenduseni.

ARTIKKEL 3

Sel eesmärgil teeb nõukogu eesistuja komisjoni abiga ja arvestades nõukogu kodukorda vajalikke algatusi, et aidata kaasa suurema üksmeele saavutamisele nõukogus. Nõukogu liikmed osutavad eesistujale abi.

ARTIKKEL 4

Käesolev otsus jõustub 1. novembril 2009. Otsus jääb jõusse vähemalt 2014. aastani. Pärast seda võib nõukogu vastu võtta otsust tühistava Euroopa otsuse.

6. Deklaratsioon artikli I-26 kohta

Konverents leiab, et kui komisjoni koosseisu ei kuulu enam kõikide liikmesriikide kodanikud, peaks komisjon pöörama erilist tähelepanu täieliku läbipaistvuse tagamise vajadusele suhetes kõigi liikmesriikidega. Seega peaks komisjon tihedalt sidet pidama kõikide liikmesriikidega sõltumata sellest, kas konkreetse riigi kodanik on ametis komisjoni liikmena või mitte, ning komisjon peaks selles kontekstis pöörama erilist tähelepanu vajadusele jagada teavet ning konsulteerida kõikide liikmesriikidega.

Konverents leiab samuti, et komisjon peaks võtma kõik vajalikud meetmed, et tagada kõikide liikmesriikide, kaasa arvatud nende, kelle kodanik ei ole ametis komisjoni liikmena, poliitilise, sotsiaalse ja majandusliku olukorra täielik arvessevõtmine. Nimetatud meetmed peavad tagama, et asjakohased organisatsioonilised korraldused arvestavad selliste liikmesriikide olukorda.

7. Deklaratsioon artikli I-27 kohta

Konverentsi arvamus on, et vastavalt põhiseaduse sätetele on Euroopa Parlamendil ja Euroopa Ülemkogul ühine vastutus Euroopa komisjoni presidendi valimiseni viiva protsessi sujuva kulgemise eest. Enne Euroopa Ülemkogu otsust viivad Euroopa Parlamendi ja Euroopa Ülemkogu esindajad seega läbi vajalikud konsultatsioonid kõige sobivamaks peetavas raamistikus. Need konsultatsioonid keskenduvad komisjoni presidendikandidaatide taustale, võttes arvesse Euroopa Parlamendi valimisi kooskõlas artikli I-27 lõikega 1. Selliste konsultatsioonide korralduse võib kindlaks määrata ettenähtud ajal Euroopa Parlamendi ja Euroopa Ülemkogu vahelise vastastikuse kokkuleppega.

8. Deklaratsioon artikli I-36 kohta

Konverents võtab arvesse komisjoni kavatsust jätkata konsulteerimist liikmesriikide määratud asjatundjatega delegeeritud Euroopa määruste eelnõude ettevalmistamisel finantsteenuste alal vastavalt oma väljakujunenud tavale.

9. Deklaratsioon artiklite I-43 ja III-329 kohta

Ilma et see piiraks liidu vastuvõetud meetmete rakendamist tema solidaarsuskohustuste järgimisel nende liikmesriikide suhtes, mis on langenud terrorirünnaku, loodusliku või inimese poolt tekitatud katastroofi ohvriks, ei ole ükski artikli I-43 ega III-329 säte kavandatud mõjutama teise liikmesriigi õigust valida kõige sobivamaid vahendeid oma solidaarsuskohustuse täitmiseks asjaomase liikmesriigi suhtes.

10. Deklaratsioon artikli I-51 kohta

Konverents deklareerib, et juhul kui artikli I-51 alusel vastuvõetavad isikuandmete kaitset käsitlevad eeskirjad võivad otseselt mõjutada riigi julgeolekut, tuleb nõuetekohaselt arvesse võtta juhtumi konkreetseid asjaolusid. Konverents meenutab, et praegu kohaldatavad õigusaktid (vt eelkõige direktiiv 95/46/EÜ) sisaldavad selles osas konkreetseid erandeid.

11. Deklaratsioon artikli I-57 kohta

Liit arvestab oma geograafilise läheduse tõttu liiduga erisuhetes olevate väikeste riikide olukorda.

12. Deklaratsioon, mis käsitleb selgitusi põhiõiguste harta kohta

Konverents võtab teadmiseks põhiõiguste hartat käsitlevad selgitused, mis valmistati ette harta eelnõu koostanud konvendi presiidiumi järelevalve all ning mida ajakohastati Euroopa Konvendi presiidiumi vastutusel, nagu allpool on kirjeldatud.

SELGITUSED PÕHIÕIGUSTE HARTA KOHTA

Käesolevad selgitused valmistati algselt ette Euroopa Liidu põhiõiguste harta koostanud konvendi presiidiumi juhtimisel. Selgitusi uuendati Euroopa Konvendi presiidiumi vastutusel, pidades silmas nimetatud konvendi poolt harta tekstis tehtud kohandusi (eelkõige artiklites 51 ja 52)¹ ning liidu õiguse edasist arengut. Kuigi selgitustel kui sellistel ei ole seaduse jõudu, on nad oma eesmärgi tõttu selgitada harta sätteid väärtuslikuks vahendiks harta tõlgendamisel.

PREAMBUL

Euroopa rahvad on üha tihedamat omavahelist liitu luues otsustanud jagada rahulikku, ühistele väärtustele rajatud tulevikku.

Liit teadvustab oma vaimset ja moraalselt pärandit ning rajaneb inimväärikuse, vabaduse, võrdsuse ja solidaarsuse jagamatutel ja universaalsetel põhiväärtustel; liidu aluseks on demokraatia ning õigusriigi põhimõte. Liidu kodakondsuse kehtestamise ning vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala loomisega seab liit üksikisiku oma tegevuse keskmesse.

---

¹ Põhiseaduse artiklid II-111 ja II-112.

Liit toetab nende ühiste väärtuste säilitamist ja arendamist, austades samal ajal Euroopa rahvaste kultuuride ja tavade mitmekesisust, samuti liikmesriikide riiklikku identiteeti ning nende riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi asutuste korraldust; liit püüab edendada tasakaalustatud ja säästvat arengut ning tagada inimeste, teenuste, kaupade ja kapitali vaba liikumise ja asutamisevabaduse.

Selleks on ühiskonna muutust, sotsiaalset progressi ning teaduse ja tehnika arengut silmas pidades vaja tugevdada põhiõiguste kaitset, tuues need hartas selgemini esile.

Käesoleva hartaga kinnitatakse liidu pädevuse ja ülesannete ning subsidiaarsuse põhimõtte kohaselt õigusi, mis tulenevad eelkõige liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest ja rahvusvahelistest kohustustest, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist, liidu ja Euroopa Nõukogu poolt vastuvõetud sotsiaalhartaadest ning Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikast. Seoses sellega võtavad liidu ja liikmesriikide kohtud harta tõlgendamisel asjakohaselt arvesse selgitusi, mis valmistati ette harta eelnõu koostanud konvendi presiidiumi järelevalve all ning mida uuendati Euroopa Konvendi presiidiumi vastutusel.

Nende õigustega kaasnevad vastutus ning kohustused teiste inimeste, inimühiskonna ja tulevaste põlvkondade ees.

Seepärast tunnustab liit järgmisena esitatud õigusi, vabadusi ja põhimõtteid.

I JAOTIS

VÄÄRIKUS

ARTIKKEL 1¹

Inimväärikus

Inimväärikus on puutumatu. Seda tuleb austada ja kaitsta.

Selgitus

Inimese väärikus ei ole mitte ainult põhiõigus iseenesest, vaid moodustab põhiõiguste tegeliku aluse. 1948. aasta inimõiguste ülddeklaratsioon sätestas inimväärikuse oma preambulis: “Pidades silmas, et inimkonna kõigi liikmete väärikuse, nende võrdsuse ning võõrandamatute õiguste tunnustamine on vabaduse, õigluse ja üldise rahu alus.” Oma 9. oktoobri 2001. aasta otsusega kohtuasjas C-377/98: Madalmaad v. Euroopa Parlament ja nõukogu, 2001 EKL, lk 7079, punktid nr 70–77, kinnitas Euroopa Kohus, et põhiõigus inimväärikusele moodustab osa liidu õigusest.

Sellest tuleneb, et mitte ühtegi hartas sätestatud õigust ei tohi kasutada teise inimese väärikuse riivamiseks ning et inimese väärikus on osa käesolevas hartas sätestatud õiguste põhiolemusest. Seega tuleb inimväärikust austada, isegi kui seda tehes piiratakse mingit muud õigust.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-61.

ARTIKKEL 2¹

Õigus elule

1. Igäihel on õigus elule.
2. Kedagi ei tohi surma mõista ega hukata.

Selgitus

1. Käesoleva artikli lõige 1 põhineb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 2 lõikel 1, mille sisu on järgmine:

“1. Igäihe õigust elule kaitstakse seadusega...”

2. Käesoleva sätte teise lause, mis viitas surmanuhtlusele, asendas Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 6 artikli 1 jõustumine, mille sisu on järgmine:

“Surmanuhtlus tuleb kaotada. Kedagi ei tohi surma mõista ega hukata.”

Harta artikli 2 lõige 2² põhineb sellel sättel.

3. Harta artikli 2¹ sätted vastavad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni eespool toodud artiklite ja selle protokoll sätetele. Koosõlas artikli 52 lõikega 3³ on neil sama tähendus ja ulatus. Seega tuleb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis esinevaid “negatiivseid” määratlusi käsitleda samuti harta osadena:

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-62.

² Põhiseaduse artikli II-62 lõige 2.

³ Põhiseaduse artikli II-112 lõige 3.

- a) Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 2 lõige 2:

“Elu võtmist ei käsitata käesoleva artikli rikkumisena, kui see tuleneb absoluutsest vajadusest kasutada jõudu:

- a) inimese kaitsmisel õigusvastase vägivalla eest;
- b) seaduslikul vahistamisel või seaduslikult kinni peetud isiku põgenemise vältimiseks;
- c) seaduslikel toimingutel rahutuste või mässu mahasurumiseks.”

- b) Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokolli nr 6 artikkel 2:

“Riik võib surmanuhtluse seadustada sõja ajal või vahetu sõjaohu korral toimepandud tegude eest; surmanuhtluse võib mõista üksnes seaduses ettenähtud juhtudel ning kooskõlas selle seaduse sätetega...”

ARTIKKEL 3¹

Õigus isikupuutumatusele

1. Igäihel on õigus kehalisele ja vaimsele puutumatusele.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-63.

2. Meditsiini ja bioloogia valdkonnas tuleb eelkõige austada järgmisi nõudeid ja keelde:
  - a) asjaomase isiku vaba ja teadliku nõusoleku, mis on antud seaduses ettenähtud korra kohaselt, nõue,
  - b) eugeeniliste, eelkõige isikute valikuga seotud toimingute keeld,
  - c) inimkehast või selle osast kui sellisest rahalise tulu saamise keeld,
  - d) inimeste reproduktiivse kloonimise keeld.

Selgitus

1. Oma 9. oktoobri 2001. aasta otsusega kohtuasjas C-377/98: *Madalmaal v. Euroopa Parlament ja nõukogu*, EKL 2001, lk 7079, punktid nr 70, 78–80, kinnitas Euroopa Kohus, et põhiõigus inimväärikusele moodustab osa liidu õigusest ning hõlmab meditsiini ja bioloogia valdkonnas doonori ja retsiipiendi vaba ning teadlikku nõusolekut.
2. Harta artikli 3¹ põhimõtted sisalduvad juba Euroopa Nõukogu poolt vastu võetud inimõiguste ja biomeditsiini konventsioonis (ETS 164 ja lisaprotokoll ETS 168). Harta eesmärgiks ei ole neid põhimõtteid muuta ning seega keelatakse hartaga ainult reproduktiivne kloonimine. Harta ei luba ega keela muid kloonimise liike. Seega ei takista harta mingil viisil seadusandjatel keelata muid kloonimise liike.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-63.

3. Viide eugeeniliste, eelkõige isikute valikuga seotud toimingute keelule on seotud võimalike olukordadega, kus korraldatakse ja viiakse ellu valikprogramme, mis sisaldavad muu hulgas steriliseerimiskampaaniaid, sunnitud rasedust, kohustuslikku etnilist abiellumist – kõiki neid tegusid loetakse 17. juulil 1998. aastal Roomas vastu võetud Rahvusvahelise Kriminaalkohtu põhikirjaga (vt selle artikli 7 lõike 1 punkti g) rahvusvahelisteks kuritegudeks.

ARTIKKEL 4¹

Piinamise ning ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise keeld

Kedagi ei tohi piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada.

Selgitus

Artiklis 4¹ sisalduv õigus vastab õigusele, mis on tagatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikliga 3, millel on sama sõnastus: "Kedagi ei tohi piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada." Harta artikli 52 lõike 3² kohaselt on nimetatud õigusel sama tähendus ja ulatus kui Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni nimetatud artiklil.

ARTIKKEL 5³

Orjapidamise ja sunniviisilise töö keeld

1. Kedagi ei tohi pidada orjuses ega sunduses.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-64.

² Põhiseaduse artikli II-112 lõige 3.

³ Põhiseaduse artikkel II-65.

2. Kellelki ei tohi nõuda sunniviisilist või kohustuslikku töötamist.

3. Inimkaubandus on keelatud.

Selgitus

1. Artikli 5¹ lõigetes 1 ja 2 sisalduv õigus vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 4 lõigetele 1 ja 2, millel on sama sõnastus. Harta artikli 52 lõike 3² kohaselt on nimetatud artiklil sama tähendus ja ulatus kui Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklil. Järelikult:

- ükski piirang ei tohi lõikes 1 sätestatud õigust mõjutada;
- lõikes 2 tuleks “sunniviisilist või kohustuslikku töötamist” mõista Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 4 lõikes 3 sisalduvate “negatiivsete” määratluste valguses:

“Käesoleva artikli järgi mõiste “sunniviisiline või kohustuslik töötamine” ei hõlma:

- a) töid, mida harilikult vastavalt käesoleva konventsiooni artikli 5 sätetele nõutakse kinnipidamisel või selliselt kinnipidamiselt tingimisi vabastamise korral;
- b) sõjalist laadi teenistust või kohustusliku sõjaväeteenistuse asendusteenistust süümelistel kaalutlustel riikides, kus seda kasutatakse;

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-65.

² Põhiseaduse artikli II-112 lõige 3.

- c) teenistust, mida nõutakse elu või ühiskonna heaolu ohustavate eriolukordade või õnnetuste korral;
- d) tööd või teenistust tavalise kodanikukohustuse osana.”

2. Lõige 3 tuleneb otseselt inimväärikusest ning võtab arvesse hiljutisi arengunähtusi organiseeritud kuritegevuse valdkonnas, näiteks tulutoova ebaseadusliku sisserände või seksuaalse ekspluateerimise korraldamine. Europoli konventsiooni lisa sisaldab järgmist määratlust, mis viitab inimkaubandusele seksuaalse ekspluateerimise eesmärgil: “inimkaubandus – isiku allutamine teiste isikute tõelisele ja ebaseaduslikule tahtele vägivalda, ähvarduse, pettuse või sõltuvuse ärakasutamise abil, eelkõige järgmistel eesmärkidel: prostitutsioonile kallutamine, alaealiste ärakasutamine, alaealiste vägistamine või hüljatud lastega kauplemine”. Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni VI peatükk, mis on integreeritud liidu *acquis*’sse, milles Ühendkuningriigid ja Iirimaa osalevad, sisaldab artikli 27 lõikes 1 ebaseaduslikule sisserändele viitavat järgmist sõnastust: “Konventsiooniosalised kohustuvad kehtestama asjakohaseid sanktsioone iga isiku suhtes, kes majandusliku kasu nimel aitab või püüab aidata välismaalasel siseneda ühe konventsiooniosalise territooriumile või elada seal, rikkudes selle konventsiooniosalise õigusakte välismaalaste sisenemise ja elamise kohta.” 19. juulil 2002 võttis nõukogu vastu raamotsuse 2002/629/JSK inimkaubanduse vastu võitlemise kohta (EÜT L 203, 1.8.2002, lk 1), mille artikkel 1 määratleb üksikasjalikult kuriteod, mis on seotud inimkaubandusega tööalase või seksuaalse ekspluateerimise eesmärgil ning mille liikmesriik peab nimetatud raamotsuse kohaselt muutma karistatavaks.

II JAOTIS

VABADUSED

ARTIKKEL 6¹

Õigus vabadusele ja turvalisusele

Igäihel on õigus isikuvabadusele ja turvalisusele.

Selgitus

Artiklis 6¹ sisalduvad õigused vastavad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikliga 5 tagatud õigustele ja vastavalt 52 lõikele³ omavad nad sama tähendust ja ulatust. Seega ei tohi piirangud, mida võib nendele õigustele seadusega kehtestada, olla laiemad, kui on Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 5 sõnastuses lubatavad piirangud:

“1. Igäihel on õigus isikuvabadusele ja turvalisusele. Kellelki ei või võtta tema vabadust, välja arvatud seaduses kindlaksmääratud korras järgmistel juhtudel:

- a) seaduslik kinnipidamine pädeva kohtu süüdimõistva otsuse alusel;
- b) seaduslik vahistamine või kinnipidamine kohtu seadusliku korralduse täitmatajätmise eest või seaduses ettenähtud kohustuse täitmise tagamiseks;

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-66.

² Põhiseaduse artikli II-112 lõige 3.

- c) seaduslik vahistamine või kinnipidamine, et tuua ta pädeva õigusvõimu ette põhjendatult kahtlustatuna õiguserikkumises või kui põhjendatult peetakse vajalikuks takistada õiguserikkumise toimepanekut või põgenemist pärast seda;
  - d) seadusliku korralduse alusel alaealise kinnipidamine hariduslikuks järelevalveks või tema seaduslik kinnipidamine pädeva õigusvõimu ette toomiseks;
  - e) seaduslik kinnipidamine, takistamaks nakkushaiguste levikut, samuti ebaterve psüühikaga isikute, alkohoolikute, narkomaanide või hulkurite seaduslik kinnipidamine;
  - f) seaduslik vahistamine või kinnipidamine, vältimaks tema loata sissesõitu riiki või et võtta meetmeid tema väljasaatmiseks või -andmiseks.
2. Igale vahistatule teatatakse talle arusaadavas keeles viivitamata tema vahistamise põhjused ja kõik tema vastu esitatud süüdistused.
  3. Iga käesoleva artikli lõike 1 punkti c kohaselt vahistatu või kinnipeetu toimetatakse viivitamata kohtuniku või mõne muu seadusjärgse õigusvõimuga ametiisiku ette ning tal on õigus asja kohtulikule arutamisele mõistliku aja jooksul või vabastamisele kuni asja arutamiseni. Vabastamist võidakse seostada tagatistega ilmuda asja arutamisele.
  4. Igäühel, kellelt on võetud vabadus vahistamise või kinnipidamise teel, on õigus taotleda menetlust, millega kohus otsustaks kiires korras tema kinnipidamise seaduslikkuse ning korraldaks tema vabastamise, kui kinnipidamine osutub ebaseaduslikuks.

5. Igaühel, kes on osutunud käesoleva artikli sätetega vastuolus oleva vahistamise või kinnipidamise ohvriks, on täitmisele kuuluv õigus kompensatsioonile.”

Artiklis 6¹ sätestatud õigusi tuleb austada eriti siis, kui Euroopa Parlament ja nõukogu võtavad vastu seadusi ja raamseadusi õigusalaselise koostöö valdkonnas kriminaalasjades artiklite III-270, III-271 ja III-273 alusel, eelkõige ühiste miinimumsätete määratlemiseks seoses õigusrikkumiste ja karistuste liigitusega ning menetlusõiguse teatavate aspektidega.

ARTIKKEL 7²

Era- ja perekonnaelu austamine

Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu, kodu ja edastatavate sõnumite saladust.

Selgitus

Artikliga 7² tagatud õigused vastavad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikliga 8 tagatud õigustele. Selleks, et võtta arvesse arenguid tehnoloogia valdkonnas, on mõiste “korrespondents” asendatud mõistega “edastatavad sõnumid”.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-66.

² Põhiseaduse artikkel II-67.

Vastavalt harta artikli 52 lõikele 3¹ on nimetatud õigusel sama tähendus ja ulatus kui Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni vastaval artiklil. Seega on piirangud, mida võib sellele õigusele seadusega kehtestada, samad kui Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikliga 8 lubatavad piirangud:

1. Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning korrespondentsi saladust.
2. Võimud ei sekku selle õiguse kasutamisse muidu, kui kooskõlas seadusega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik riigi julgeoleku, ühiskondliku turvalisuse või riigi majandusliku heaolu huvides, korratuse või kuriteo ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.”

ARTIKKEL 8²

Isikuandmete kaitse

1. Igaühel on õigus tema isikuandmete kaitsele.
2. Selliseid andmeid tuleb töödelda asjakohaselt ning kindlaksmääratud eesmärkidel ja asjaomase isiku nõusolekul või muul seaduses ettenähtud õiguslikul alusel. Igaühel on õigus tutvuda tema kohta kogutud andmetega ja nõuda nende parandamist.
3. Nende sätete täitmist kontrollib sõltumatu asutus.

---

¹ Põhiseaduse artikli II-112 lõige 3.

² Põhiseaduse artikkel II-68.

Selgitus

Käesolev artikkel põhineb Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklil 286 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivil 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (EÜT L 281, 23.11.1995) ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklil 8 ning Euroopa Nõukogu 28. jaanuari 1981. aasta konventsioonil üksikisikute kaitse kohta isikuandmete automaattöötlusel, mille on ratifitseerinud kõik liikmesriigid. Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 286 on nüüd asendatud põhiseaduse artikliga I-51. Artiklis viidatakse ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EÜ) nr 45/2001 üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ühenduse institutsioonides ja asutustes ning selliste andmete vaba liikumise kohta (EÜT L 8, 12.1.2001). Eespool nimetatud direktiivis ja määrukses sisalduvad isikuandmete kaitse õiguse kasutamise tingimused ja piirangud.

ARTIKKEL 9¹

Õigus abielluda ja õigus luua perekond

Õigus abielluda ja õigus luua perekond tagatakse nende õiguste kasutamist reguleerivate siseriiklike õigusaktide kohaselt.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-69.

Selgitus

Käesolev artikkel põhineb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklil 12, mille sisu on järgmine: “Abieluealisel mehel ja naisel on õigus abielluda ja luua perekond vastavalt selle õiguse kasutamist reguleerivatele siseriiklikele seadustele.” Kõnealuse artikli sõnastus on kaasajastatud, et hõlmata juhtumeid, kus siseriiklikud seadused tunnistavad lisaks abielule muid perekonna loomise võimalusi. Käesolev artikkel ei keela ega sunni peale samasooliste isikute ühendustele abielu staatuse andmist. Seega on kõnealune õigus sarnane Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga antava õigusega, kuid selle ulatus võib olla laiem, kui siseriiklikes seadustes nii sätestatakse.

ARTIKKEL 10¹

Mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadus

1. Igaühel on õigus mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadusele. See õigus kätkeb vabadust muuta usku või veendumusi, samuti vabadust kuulutada usku või veendumusi nii ükski kui ka koos teistega, avalikult või eraviisiliselt kultuse, õpetamise, tava ja kombetalituse kaudu.
2. Õigust keelduda sõjaväeteenistusest oma veendumuste tõttu tunnustatakse selle õiguse kasutamist reguleerivate siseriiklike õigusaktide kohaselt.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-70.

Selgitus

Lõikes 1 garanteeritud õigus vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 9 garanteeritud õigusele ja vastavalt harta artikli 52 lõikele 3¹ omab sama tähendust ja ulatust. Kitsendused peavad seetõttu võtma arvesse konventsiooni artikli 9 lõiget 2, mille sisu on järgmine: “Vabadust kuulutada oma usku või veendumusi võib piirata üksnes seaduses ettenähtud kitsendustega ja kui see on demokraatlikus ühiskonnas vajalik ühiskondliku turvalisuse huvides, avaliku korra, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks.”

Lõikes 2 garanteeritud õigus vastab põhiseaduslikele tavadele ja selle valdkonna siseriikliku õiguse arengule.

ARTIKKEL 11²

Sõna- ja teabevabadus

1. Igaühel on õigus sõnavabadusele. See õigus kätkeb arvamusevabadust ning vabadust saada ja levitada teavet ja ideid avaliku võimu sekkumiseta ning sõltumata riigipiiridest.
2. Massiteabevahendite vabadust ja mitmekesisust austatakse.

---

¹ Põhiseaduse artikli II-112 lõige 3.

² Põhiseaduse artikkel II-71.

Selgitus

1. Artikkel 11¹ vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 10, mille sisu on järgmine:

- “1. Igäihel on õigus sõnavabadusele. See õigus kätkeb vabadust oma arvamusele ja vabadust saada ja levitada teavet ja mõtteid ilma võimude sekkumiseta ja sõltumata riigipiiridest. Käesolev artikkel ei takista riike nõudmast raadio-, televisiooni- ja filmiette võtete litsentseerimist.
2. Kuna nende vabaduste kasutamisega kaasnevad kohustused ja vastutus, võidakse seda seostada niisuguste formaalsuste, tingimuste, piirangute või karistustega, mis on fikseeritud seaduses ning on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud riigi julgeoleku, territoriaalse terviklikkuse või ühiskondliku turvalisuse huvides, korratuste või kuritegude ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste reputatsiooni või õiguste kaitseks, konfidentsiaalse teabe avalikustamise vältimiseks või õigusemõistmise autoriteedi ja erapooletuse säilitamiseks.”

Vastavalt harta artikli 52 lõikele 3² on kõnealuse õiguse tähendus ja ulatus sama Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni poolt garanteeritutele. Seetõttu ei tohi sellele kehtestatavad piirangud ületada konventsiooni artikli 10 lõikes 2 sätestatud piiranguid, ilma et see piiraks liidu konkurentsioiguse piirangute kohaldamist liikmesriigi õigusele kehtestada Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 10 lõike 1 kolmandas lauses osutatud litsentseerimist.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-71.

² Põhiseaduse artikli II-112 lõige 3.

2. Kõnealuse artikli lõikes 2 määratletakse selgesõnaliselt lõike 1 tagajärjed meediavabaduse suhtes. See põhineb eelkõige Euroopa Kohtu televisioonivaldkonda käsitleval kohtupraktikal, eelkõige kohtuasjal C-288/89 (25. juuli 1991. aasta otsus, Stichting Collective Antennevoorziening Gouda ja teised EKL 1991, lk I-4007), protokollil liikmesriikide avalikõigusliku ringhäälingu kohta, mis on lisatud Euroopa Ühenduse asutamislepingule ja nüüd põhiseadusele, ning nõukogu direktiivil 89/552/EÜ (vt eriti selle seitsmeteistkümnendat põhjendust).

ARTIKKEL 12¹

Kogunemis- ja ühinemisvabadus

1. Igäihel on õigus rahumeelselt koguneda ning moodustada ühinguid kõigil tasanditel, eelkõige poliitika, ametiühingute ja kodanikuühiskonna valdkonnas; see kätkeb igäihe õigust oma huvide kaitseks ametiühinguid luua ja neisse astuda.
2. Liidu tasandi poliitilised erakonnad toetavad liidu kodanike poliitilise tahte väljendamist.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-72.

Selgitus

1. Käesoleva artikli lõige 1 vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 11, mille sisu on järgmine:

“1. Igaühel on õigus rahumeelsete kogunemiste ja ühinemisvabadusele, kaasa arvatud õigus oma huvide kaitseks ametiühinguid luua ja neisse astuda.

2. Nende õiguste kasutamist ei või piirata muude kitsendustega peale nende, mis on ette nähtud seaduses ja on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud riigi julgeoleku või ühiskondliku turvalisuse huvides, korratuste või kuritegude ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste õiguste ja vabaduste kaitseks. Käesolev artikkel ei takista nende õiguste kasutamisel seaduslikke piiranguid isikutele, kes kuuluvad relvajõududesse, politseisse või riigiaparaati.”

Artikli 12 lõike 1¹ sätete tähendus on sama, mis Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis, kuid nende ulatus on laiem, sest neid kohaldatakse kõikidel tasanditel, kaasa arvatud Euroopa tasandil. Vastavalt harta artikli 52 lõikele 3² ei tohi sellele õigusele kohaldatavad piirangud ületada Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 11 lõikes 2 seaduslikeks peetavaid piiranguid.

2. Kõnealune õigus põhineb samuti ühenduse töötajate sotsiaalsete põhiõiguste harta artiklil 11.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-72.

² Põhiseaduse artikli II-112 lõige 3.

3. Käesoleva artikli lõige 2 vastab põhiseaduse artikli I-46 lõikele 4.

ARTIKKEL 13¹

Kunsti ja teaduse vabadus

Kunsti ja teadusuuringuid ei piirata. Akadeemilist vabadust austatakse.

Selgitus

Kõnealune õigus tuleneb peamiselt mõtte- ja sõnavabadusest. Selle õiguse teostamisel võetakse arvesse artiklit 1² ja sellele võib kohaldada Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 10 lubatud piiranguid.

ARTIKKEL 14³

Õigus haridusele

1. Igaühel on õigus haridusele ning õigus saada kutse- ja täiendusõpet.
2. See õigus kätkeb võimalust saada tasuta kohustuslikku haridust.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-73.

² Põhiseaduse artikkel II-61.

³ Põhiseaduse artikkel II-74.

3. Vabadust asutada demokraatia põhimõtetest lähtudes haridusasutusi ja vanemate õigust tagada lastele oma usuliste, filosoofiliste ja pedagoogiliste veendumuste kohane haridus ja õpetamine austatakse nimetatud vabaduse ja õiguse kasutamist reguleerivate siseriiklike õigusaktide kohaselt.

Selgitus

1. Käesolev artikkel põhineb liikmesriikide ühesugustel põhiseaduslikel tavadel ja Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokolli artiklil 2, mille sisu on järgmine:

“Kedagi ei või jätta ilma õigusest haridusele. Endale võetud mis tahes haridus- ja õpetamisfunktsioone täites peab riik austama vanemate õigust tagada lastele nende endi usuliste ja filosoofiliste veendumustega kooskõlas olev haridus.”

Leiti, et kõnealuse artikli laiendamine kutse- ja täiendusõppele (vt ühenduse töötajate sotsiaalsete põhiõiguste harta punkti 15 ja sotsiaalharta artiklit 10) ning tasuta kohustusliku hariduse põhimõtte lisamine on kasulik. Viimatimainitud põhimõtte oma sõnastuses tähendab lihtsalt, et seoses kohustusliku haridusega on igal lapsel võimalus õppida tasuta haridust pakkuvas asutuses. See ei nõua, et kõik haridust või kutse- ja täiendusõpet pakuvad asutused, eriti eraõiguslikud, oleksid tasuta. Samuti ei välista see, et teatavate hariduse vormide eest tuleb tasuda, kui riik võtab rahalise hüvitise andmiseks meetmeid. Kuivõrd hartat kohaldatakse liidule, tähendab see, et liit peab oma õppepoliitikas austama tasuta kohustuslikku haridust, kuid loomulikult ei looda sellega uusi volitusi. Vanemate õiguse puhul tuleb seda tõlgendada koostoimes artikli 24¹ sätetega.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-84.

2. Vabadus asutada avalik-õiguslikke või eraõiguslikke haridusasutusi tagatakse ettevõtlusvabaduse ühe aspektina, kuid piiratakse austusega demokraatlike põhimõtete vastu ja teostatakse siseriiklikes õigusaktides sätestatud korras.

ARTIKKEL 15¹

Kutsevabadus ja õigus teha tööd

1. Igaühel on õigus teha tööd ja tegutseda vabalt valitud või vastuvõetaval kutsealal.
2. Igal liidu kodanikul on vabadus otsida tööd, töötada, teostada asutamisõigust ning pakkuda teenuseid kõikides liikmesriikides.
3. Kolmandate riikide kodanikel, kellel on luba töötada liikmesriikide territooriumil, on õigus liidu kodanikega võrdsetele töötingimustele.

Selgitus

Artikli 15 lõikes 1¹ sätestatud kutsevabadust tunnustatakse Euroopa Kohtu kohtupraktikas (vt muu hulgas 14. mai 1974. aasta otsust kohtuasjas 4/73: Nold, EKL 1974, lk 491, punktid 12-14; 13. detsembri 1979. aasta otsust kohtuasjas 44/79: Hauer, EKL 1979, lk 3727); 8. oktoobri 1986. aasta otsust kohtuasjas 234/85: Keller EKL 1986, lk 2897, punkt 8).

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-75.

Kõnealune lõige põhineb ka 18. oktoobril 1961. aastal allkirjastatud ja kõikide liikmesriikide poolt ratifitseeritud Euroopa sotsiaalharta artikli 1 lõikel 2 ning 9. detsembri 1989. aasta ühenduse töötajate sotsiaalsete põhiõiguste harta punktil 4. Väljendit “töötingimused” mõistetakse põhiseaduse artikli III-213 tähenduses.

Teine lõik käsitleb põhiseaduse artiklitega I-4 ja III-133, III-137 ja III-144 tagatavat kolme vabadust, nimelt töötajate liikumisvabadust, asutamisvabadust ja teenuste osutamise vabadust.

Kolmas lõik põhineb EÜ asutamislepingu artikli 137 lõike 3 neljandal taandel, mis on asendatud põhiseaduse artikli III-210 lõike 1 punktiga g ja 18. oktoobril 1961. aastal allkirjastatud ja kõikide liikmesriikide poolt ratifitseeritud Euroopa sotsiaalharta artikli 19 lõikel 4. Seetõttu kohaldatakse harta artikli 52 lõiget 2¹. Kolmandate riikide kodakondsust omavate meremeeste töölevõtmise küsimust meeskondadesse liidu liikmesriigi lipu all sõitvatel laevadel reguleeritakse liidu õigusega ning siseriiklike õigusaktide ja tavadega.

ARTIKKEL 16²

Ettevõtlusvabadus

Ettevõtlusvabadust tunnustatakse liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavade kohaselt.

---

¹ Põhiseaduse artikli II-112 lõige 2.

² Põhiseaduse artikkel II-76.

Selgitus

Käesolev artikkel põhineb Euroopa Kohtu kohtupraktikal, mis on tunnustanud majandus- või äritegevuse vabadust (vt 14. mai 1974. aasta otsust kohtuasjas 4/73: Nold, EKL 1974, lk 491, punkt 14 ja 27. septembri 1979. aasta otsust kohtuasjas 230-78: SPA Eridiana ja teised EKL 1979, lk 2749, punktid 20 ja 31) ning lepinguvabadust (vt muu hulgas Sukkerfabriken Nykøbing otsust kohtuasjas 151/78: EKL 1979 lk 1, punkt 19 ja 5. oktoobri 1999. aasta otsust kohtuasjas C-240/97: Hispaania v. Komisjon, EKL 1999, lk I-6571, punkt 99) ja põhiseaduse artikli I-3 lõikel 2, mis tunnustab vaba konkurentsi. Loomulikult tuleb seda õigust teostada austades liidu õigust ja siseriiklikke õigusakte. Sellele võib kohaldada harta artikli 52 lõikes 1¹ sätestatud piiranguid.

ARTIKKEL 17²

Õigus omandile

1. Igaühel on õigus vallata, kasutada, käsutada ja parandada oma seaduslikul teel saadud omandit. Kellelki ei tohi tema omandit ära võtta muidu kui üldistes huvides ja seaduses ettenähtud juhtudel ja tingimustel ning õigeaegse ja õiglase hüvituse eest. Omandi kasutamist võib reguleerida seadusega niivõrd, kui see on vajalik üldistes huvides.
2. Intellektuaalomandit kaitstakse.

---

¹ Põhiseaduse artikli II-112 lõige 1.

² Põhiseaduse artikkel II-77.

Selgitus

Käesolev artikkel põhineb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokollil artiklil 1:

“Igal füüsilisel või juriidilisel isikul on õigus oma omandit segamatult kasutada. Kellelki ei või võtta tema omandit muidu, kui üldistes huvides ja seaduses ettenähtud tingimustel ning rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtteid järgides.

Eelnenud sätted ei piira siiski mingil viisil riigi õigust vajadusel kehtestada seadusi vara üldistes huvides kasutamise kontrollimiseks või maksude, maksete või trahvide tasumise tagamiseks.”

See põhiõigus on ühine kõikidele siseriiklikele põhiseadustele. Seda on Euroopa Kohtu kohtupraktika tunnustanud paljudel juhtudel alates Haueri otsusest (13. detsember 1979, EKL 1979, lk 3727). Sõnastust on ajakohastatud, kuid vastavalt artikli 52 lõikele 3¹ on kõnealuse õiguse tähendus ja ulatus sama, mis Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga garanteeritud õigusel ning piirangud ei tohi ületada neid, mis on selles sätestatud.

Intellektuaalomandi kaitset, mis on omandiõiguse üks aspekte, mainitakse selgesõnaliselt lõikes 2 selle suureneva olulisuse ja ühenduse teisese õiguse tõttu. Intellektuaalomand ei hõlma ainult kirjandus- ja kunstiteoseid, vaid muuhulgas ka patendi- ja kaubamärgiõigusi ning kaasnevaid õigusi. Lõikes 1 sätestatud garantiisid kohaldatakse vajaduse korral intellektuaalomandile.

---

¹ Põhiseaduse artikli II-112 lõige 3.

ARTIKKEL 18¹

Varjupaigaõigus

Varjupaigaõigus tagatakse 28. juuli 1951. aasta Genfi konventsiooni ja 31. jaanuari 1967. aasta pagulasseisundi protokollisätete ning põhiseaduse kohaselt.

Selgitus

Käesoleva artikli tekst põhineb EÜ asutamislepingu artiklil 63, mis on asendatud põhiseaduse artikliga III-266, milles nõutakse liidult Genfi pagulasseisundi konventsiooni austamist. Viidata tuleks protokollidele Ühendkuningriigi ja Iirimaa ning Taani kohta, mis on lisatud [Amsterdami lepingule] põhiseadusele, et kindlaks määrata kõnealuste liikmesriikide poolt liidu õiguse kohaldamise ulatus selles valdkonnas ja see, mil määral käesolev artikkel on nende suhtes kohaldatav. Käesolev artikkel on kooskõlas põhiseadusele lisatud varjupaiga andmise protokolliga.

ARTIKKEL 19²

Kaitse tagasisaatmise, väljasaatmise või väljaandmise korral

1. Kollektiivne väljasaatmine on keelatud.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-78.

² Põhiseaduse artikkel II-79.

2. Kedagi ei tohi tagasi saata, välja saata või välja anda riiki, kus teda tõsiselt ohustab surmanuhtlus, piinamine või muu ebainimlik või alandav kohtlemine või karistus.

Selgitus

Käesoleva artikli lõikel 1 on sama tähendus ja ulatus kui Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni lisaprotokollil nr 4 artiklil 4, mis käsitleb sunniviisilist kollektiivset väljasaatmist. Selle eesmärgiks on tagada, et iga otsus tehakse eraldi läbivaatamise põhjal ja et puuduks võimalus võtta meetmeid, et saata välja kõik mingi konkreetse riigi kodakondsust omavaid isikuid (vt ka kodaniku- ja poliitiliste õiguste pakti artiklit 13).

Lõikesse 2 on lisatud Euroopa Inimõiguste Kohtu asjaomane kohtupraktika Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 3 kohta (vt *Ahmed v. Austria*, 17. detsembri 1996. aasta otsus, EKL 1996, lk VI-2206 ja *Soering*, 7. juuli 1989. aasta otsus).

III JAOTIS

VÕRDSUS

ARTIKKEL 20¹

Võrdsus seaduse ees

Kõik on seaduse ees võrdsed.

Selgitus

Käesolev artikkel vastab üldisele õiguse põhimõttele, mis sisaldub kõikides Euroopa põhiseadustes ja mida tunnustab ka Euroopa Kohus ühenduse õiguse ühe aluspõhimõttena (13. novembri 1984. aasta otsus kohtuasjas 283/83: Racke, EKL 1984, lk 3791, 17. aprilli 1997. aasta otsus kohtuasjas 15/95: EARL, EKL 1997, lk I-1961 ja 13. aprilli 2000. aasta otsus kohtuasjas 292/97: Karlsson, EKL 2000, lk 2737).

ARTIKKEL 21²

Diskrimineerimiskeeld

1. Keelatud on igasugune diskrimineerimine, sealhulgas diskrimineerimine soo, rassi, nahavärvuse, etnilise või sotsiaalse päritolu, geneetiliste omaduste, keele, usutunnistuse või veendumuste, poliitiliste või muude arvamuste, rahvusvähemusse kuulumise, varalise seisundi, sünnipära, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse tõttu.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-80.

² Põhiseaduse artikkel II-81.

2. Igasugune kodakondsuse alusel diskrimineerimine on põhiseaduse reguleerimisalas keelatud, ilma et eelõeldu piiraks selle erisätete kohaldamist.

Selgitus

Lõige 1 toetub EÜ asutamislepingu artiklile 13, mis on nüüd asendatud põhiseaduse artikliga III-124, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 14 ja Euroopa inimõiguste ja biomeditsiini konventsiooni artiklile 11 geneetilise pärandi osas. Niivõrd kui see vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 14, kohaldatakse seda kooskõlas nimetatud artikliga.

Puudub vastuolu või ühildamatus lõigu 1 ja põhiseaduse artikli III-124 vahel, kuna viimatinimetatul on erinev kohaldamisala ja eesmärk: Artikkel III-124 omistab liidule pädevuse võtta vastu õigusakte, kaasa arvatud liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamine, et vöidelda diskrimineerimise teatavate vormide vastu, mille kõikehõlmav loetelu on toodud kõnealuses artiklis. Sellised õigusaktid võivad hõlmata liikmesriikide asutuste tegevust (samuti suhteid eraisikute vahel) mis tahes valdkonnas liidu pädevuse ulatuses. Samas ei anna artikli 21¹ lõike 1 säte mingit pädevust kehtestada diskrimineerimisvastast seadust liikmesriikide või eraisiku tegevuse nendes valdkondades ega määratle diskrimineerimise tõhusat tõkestamist nii laiaulatuslikes valdkondades. Selle asemel käsitleb see üksnes diskrimineerimist liidu enda institutsioonide ja organite poolt nendele muudest põhiseaduse I ja III osa artiklitest tuleneva pädevuse kasutamisel ning liikmesriikide poolt ainult liidu õiguse kohaldamise korral. Lõik 1 ei muuda seetõttu artikliga III-124 ega sellele artiklile lisatud tõlgendusega omistatud pädevuse ulatust.

Lõige 2 vastab põhiseaduse artikli I-4 lõikele 2 ja seda kohaldatakse kooskõlas selle artikliga.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-81.

ARTIKKEL 22¹

Kultuuriline, usuline ja keeleline mitmekesisus

Liit austab kultuurilist, usulist ja keelelist mitmekesisust.

Selgitus

Kõnealune artikkel põhineb Euroopa Liidu lepingu artiklil 6 ja EÜ asutamislepingu artikli 151 lõigetel 1 ja 4, mis on nüüdseks asendatud põhiseaduse artikli III-280 lõigetega 1 ja 4 kultuuri osas. Kultuurilise ja keelelise mitmekesisuse austamine on nüüdseks määratletud ka põhiseaduse artikli I-3 lõikes 3. Kõnealune artikkel on inspireeritud Amsterdami lepingu lõppakti deklaratsioonist nr 11 kirikute ja mitteusuliste organisatsioonide staatuse kohta, mis on nüüdseks üle võetud põhiseaduse artiklisse I-52.

ARTIKKEL 23²

Naiste ja meeste võrdõiguslikkus

Naiste ja meeste võrdõiguslikkus tuleb tagada kõikides valdkondades, kaasa arvatud tööhõive, töö ja palk.

Võrdõiguslikkuse põhimõte ei takista säilitamast või võtmast meetmeid, mis annavad alaesindatud soole erilisi eeliseid.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-82.

² Põhiseaduse artikkel II-83.

Selgitus

Esimene lõik põhineb EÜ asutamislepingu artiklil 2 ja artikli 3 lõikel 2, mis asendati põhiseaduse artiklitega I-3 ja III-116, millega kehtestatakse liidu eesmärk edendada naiste ja meeste võrdõiguslikkust, ning EÜ asutamislepingu artikli 141 lõikel 1, mis asendati põhiseaduse artikli III-214 lõikega 1. See toetub täiendatud ja parandatud 3. mai 1996. aasta Euroopa sotsiaalharta artiklile 20 ja ühenduse töötajate õiguste harta punktile 16.

Samuti põhineb see EÜ asutamislepingu artikli 141 lõikel 3, mis asendati põhiseaduse artikli III-214 lõikega 3, ning nõukogu direktiivi 76/207/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses töö saamise, kutseõppe ja edutamise ning töötingimustega artikli 2 lõikel 4.

Teine lõik võtab lühemas vormis kokku põhiseaduse artikli III-214 lõike 4, millega sätestatakse, et võrdse kohtlemise põhimõtte ei takista säilitamast või võtmast meetmeid, mis sätestavad erilised eelised, et hõlbustada alaesindatud sool tegutsemist oma kutsealal ja ära hoida või heastada halvemusi tööalases karjääris. Vastavalt artikli 52 lõikele 2¹ ei muuda teine lõik artikli III-214 lõiget 4.

---

¹ Põhiseaduse artikli II-112 lõige 2.

ARTIKKEL 24¹

Lapse õigused

1. Lastel on õigus heaoluks vajalikule kaitsele ja hoolitsusele. Lapsed võivad vabalt väljendada oma seisukohti. Neid seisukohti võetakse arvesse lapsega seotud küsimustes vastavalt tema vanusele ja küpsusele.
2. Kõikides lastega seotud toimingutes, mida teevad avalik-õiguslikud asutused või eraõiguslikud institutsioonid, tuleb esikohale seada lapse huvid.
3. Igal lapsel on õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga, kui see ei ole lapse huvidega vastuolus.

Selgitus

Käesolev artikkel põhineb lapse õiguste konventsioonil, mis kirjutati alla 20. novembril 1989 New Yorgis ja ratifitseeriti kõikide liikmesriikide poolt, eelkõige selle artiklitel 3, 9, 12 ja 13.

Lõige 3 võtab arvesse asjaolu, et vabadusel, turvalisusel ja õiglusel rajaneva ala loomise osana võivad piiriülese toimega tsiviilasju käsitlevad liidu õigusaktid, mida võimaldab põhiseaduse artikkel III-269, sisaldada eelkõige külastusõigust, tagamaks, et laps saaks säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsese kontakti oma mõlema vanemaga.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-84.

ARTIKKEL 25¹

Eakate õigused

Liit tunnustab ja austab eakate õigust elada inimväärsel ja iseseisvat elu ning osaleda sotsiaal- ja kultuurielus.

Selgitus

Käesolev artikkel toetub täiendatud ja parandatud Euroopa sotsiaalharta artiklile 23 ja ühenduse harta töötajate sotsiaalsete põhiõiguste kohta artiklitele 24 ja 25. Loomulikult hõlmab sotsiaal- ja kultuurielus osalemine ka osalemist poliitilises elus.

ARTIKKEL 26²

Puuetega inimeste integreerimine ühiskonda

Liit tunnustab ja austab puuetega inimeste õigust saada kasu meetmetest, mille eesmärk on tagada nende iseseisvus, sotsiaalne ja tööalane integratsioon ning osalemine ühiskonnaelus.

Selgitus

Käesolevas artiklis sätestatud põhimõtte põhineb Euroopa sotsiaalharta artiklil 15 ning toetub samuti ühenduse harta töötajate sotsiaalsete põhiõiguste kohta punktile 26.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-85.

² Põhiseaduse artikkel II-86.

IV JAOTIS

SOLIDAARSUS

ARTIKKEL 27¹

Töötajate õigus olla ettevõttes informeeritud ja ära kuulatud

Töötajatele või nende esindajatele tuleb asjakohasel tasandil tagada, et nad saaksid õigel ajal informatsiooni ja et nendega konsulteeritaks liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavadega ettenähtud juhtudel ja tingimustel.

Selgitus

Käesolev artikkel on esitatud täiendatud ja parandatud Euroopa sotsiaalharta (artikkel 21) ja ühenduse harta töötajate õiguste kohta (punktid 17 ja 18). Seda kohaldatakse liidu õiguses ja siseriiklikes õigusaktides sätestatud tingimustel. Viide asjakohasele tasandile osutab liidu õiguses või siseriiklikes õigusaktides ja tavades sätestatud tasanditele, mis võivad hõlmata Euroopa tasandit, kui seda sätestavad liidu õigusaktid. Selles valdkonnas eksisteerib märkimisväärne liidu *acquis*: põhiseaduse artiklid III-211 ja III-212, ning direktiivid 2002/14/EÜ (töötajate teavitamise ja ärakuulamise üldraamistik Euroopa Ühenduses), 98/59/EÜ (kollektiivne koondamine), 2001/23/EÜ (ettevõtete üleminek) ja 94/45/EÜ (Euroopa tööõukogud).

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-87.

ARTIKKEL 28¹

Kollektiivl  bir  kimiste ja kollektiivse tegutsemise õigus

T  tajatel ja t  andjatel või nende organisatsioonidel on liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavade kohaselt õigus pidada asjakohasel tasandil l  bir  kimisi kollektiivlepingute üle ja neid sõlmida ning huvide konflikti korral kollektiivselt oma õigusi kaitsta, sealhulgas streikida.

Selgitus

Käesolev artikkel põhineb Euroopa sotsiaalharta artiklil 6 ja   henduse hartal t  tajate sotsiaalsete põhiõiguste kohta (punktid 12–14). Kollektiivse tegutsemise õigust tunnustati Euroopa Inimõiguste Kohtu poolt kui Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 11 sätestatud ametuhipingu õiguste üht osa. Kollektiivl  bir  kimiste pidamise asjakohaste tasandite osas vaata selgitust eelmise artikli kohta. Kollektiivse tegutsemise, sealhulgas streikimise vahendid ja piirangud sätestatakse siseriiklike õigusaktide ja tavadega, kaasa arvatud selle samaaegselt mitmes liikmesriigis läbiviimise küsimus.

ARTIKKEL 29²

  igus kasutada t  h  iveteenuseid

Igäihel on õigus kasutada tasuta t  h  iveteenuseid.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-88.

² Põhiseaduse artikkel II-89.

Selgitus

Käesolev artikkel põhineb Euroopa sotsiaalharta artikli 1 lõikel 3 ja ühenduse harta töötajate sotsiaalsete põhiõiguste kohta punktil 13.

ARTIKKEL 30¹

Kaitse põhjendamatu vallandamise korral

Igal töötajal on õigus kaitsele põhjendamatu vallandamise eest liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavade kohaselt.

Selgitus

Käesolev artikkel toetub täiendatud ja parandatud sotsiaalharta artiklile 24. Vaata samuti direktiivi 2001/23/EÜ töötajate õiguste kaitsmise kohta ettevõtjate, ettevõtete või nende osade üleminekul, ning direktiivi 80/987/EMÜ töötajate kaitsmise kohta tööandja maksejõuetuse korral, mida on muudetud direktiiviga 2002/74/EÜ.

ARTIKKEL 31²

Head ja õiglased töötingimused

1. Igal töötajal on õigus töötingimustele, mis on tema tervise, ohutuse ja väärkuse kohased.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-90.

² Põhiseaduse artikkel II-91.

2. Igal töötajal on õigus maksimaalse tööaja piirangule ning igapäevastele ja -nädalastele puhkeaegadele ja iga-aastasele tasulisele puhkusele.

Selgitus

1. Käesoleva artikli lõige 1 põhineb direktiivil 89/391/EMÜ töötajate tööohutuse ja tervishoiu parandamist soodustavate meetmete kehtestamise kohta. Samuti toetub see sotsiaalharta artiklile 3 ja ühenduse harta töötajate õiguste kohta punktile 19 ning, inimväärkuse kaitse osas, täiendatud ja parandatud sotsiaalharta artiklile 26. Väljendit “töötingimused” tuleb mõista põhiseaduse artikli III-213 tähenduses.
2. Lõige 2 põhineb direktiivil 93/104/EÜ, mis käsitleb tööaja korralduse teatavaid aspekte, Euroopa sotsiaalharta artiklil 2 ning ühenduse harta töötajate õiguste kohta punktil 8.

ARTIKKEL 32¹

Keeld kasutada laste tööjõudu ja noorte töötajate kaitse

Laste töölevõtmine on keelatud. Töölevõtmisel ei või vanuse alammäär olla madalam kui iga, mil lõpeb koolikohustus, ilma et eelõeldu mõjutaks noortele soodsamate eeskirjade kohaldamist ja piiratud erandeid.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-92.

Töölevõetud noorte töötingimused peavad olema eakohased ning noori tuleb kaitsta majandusliku eksploateerimise ja töö eest, mis võiks kahjustada nende ohutust, tervist või kehalist, vaimset, kõlblist või sotsiaalset arengut või takistada hariduse omandamist.

Selgitus

Käesolev artikkel põhineb direktiivil 94/33/EÜ noorte töökaitse kohta, Euroopa sotsiaalharta artiklil 7 ja ühenduse harta töötajate põhiõiguste kohta punktidel 20–23.

ARTIKKEL 33¹

Perekonna- ja tööelu

1. Perekond on õigusliku, majandusliku ja sotsiaalse kaitse all.
2. Selleks et oleks võimalik perekonna- ja tööelu kokku sobitada, on igal inimesel õigus kaitsele vallandamise eest raseduse ja sünnituse tõttu, õigus tasulisele rasedus- ja sünnituspuhkusele ning lapsehoolduspuhkusele lapse sünni või lapsendamise järel.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-93.

Selgitus

Artikli 33¹ lõige 1 põhineb Euroopa sotsiaalharta artiklil 16. Teine lõige toetub nõukogu direktiivile 92/85/EMÜ rasedate, hiljuti sünnitanud ja rinnaga toitvate töötajate tööohutuse ja tervishoiu parandamise meetmete kehtestamise kohta ning direktiivil 96/34/EÜ Euroopa Tööandjate Föderatsiooni, Euroopa Riigiosalusega Ettevõtete Keskuse ja Euroopa Ametiühingute Konföderatsiooni poolt lapsehoolduspuhkuse kohta sõlmitud raamkokkuleppe kohta. Samuti põhineb see Euroopa sotsiaalharta artiklil 8 (emaduse kaitse) ning toetub täiendatud ja parandatud sotsiaalharta artiklile 27 (perekondlike kohustustega töötajate õigus teistega võrdsetele võimalustele ja võrdsel kohtlemisele). “Rasedus ja sünnitus” hõlmab ajavahemikku eostamisest kuni võõrutamiseni.

ARTIKKEL 34²

Sotsiaalkindlustus ja sotsiaalabi

1. Liit tunnustab ja austab õigust sotsiaalkindlustushüvitistele ja sotsiaalteenustele, mille kaudu pakutakse liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavadega ettenähtud eeskirjade kohast kaitset raseduse ja sünnituse, haiguse, tööõnnetuste, ülalpeetavaks muutumise, eakuse või töökoha kaotuse korral.
2. Igaühel, kelle elukoht on Euroopa Liidus ja kes seal seaduslikult liigub, on õigus saada sotsiaalkindlustushüvitisi ja sotsiaalseid soodustusi liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavade kohaselt.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-93.

² Põhiseaduse artikkel II-94.

3. Sotsiaalse tõrjutuse ja vaesuse vastu võitlemiseks tunnustab ja austab liit õigust sotsiaalabile ja eluasemetoetusele, et tagada liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavadega ettenähtud eeskirjade kohaselt rahuldav elu kõigile neile, kellel puuduvad piisavad elatusvahendeid.

Selgitus

Artikli 34¹ lõikes 1 sätestatud põhimõte põhineb EÜ asutamislepingu artiklitel 137 ja 140, mis asendati põhiseaduse artiklitega III-210 ja III-213, ja Euroopa sotsiaalharta artiklil 12 ning ühenduse harta töötajate õiguste kohta punktil 10. Liit peab seda põhimõtet austama talle põhiseaduse artiklitega III-210 ja III-213 omistatud pädevuse kasutamisel. Viide sotsiaalteenustele seondub juhtudega, mille puhul selliseid teenuseid kasutatakse teatavate eeliste andmiseks, kuid mis ei tähenda, et sellised teenused tuleb luua seal, kus neid ei eksisteeri. Mõistet “rasedus ja sünnitus” tuleb mõista eelneva artikliga samas tähenduses.

Teine lõik põhineb Euroopa sotsiaalharta artikli 12 lõikel 4 ja artikli 13 lõikel 4 ning ühenduse harta töötajate põhiõiguste kohta punktil 2 ning see kajastab määrusest nr 1408/71 ja määrusest nr 1612/68 tulenevaid eeskirju.

Kolmas lõige toetub Euroopa sotsiaalharta artiklile 13 ning parandatud sotsiaalharta artiklitele 30 ja 31 ning ühenduse harta punktile 10. Liit peab seda põhimõtet austama seoses põhiseaduse artiklil III-210 põhineva poliitikaga.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-94.

ARTIKKEL 35¹

Tervishoid

Igäühel on õigus ennetavale tervishoiule ning ravile siseriiklike õigusaktide ja tavadega ettenähtud tingimustel. Kogu liidu poliitika ja meetmete määratlemisel ja rakendamisel tagatakse inimeste tervise kõrgetasemeline kaitse.

Selgitus

Käesolevas artiklis sätestatud põhimõte põhineb EÜ asutamislepingu artiklil 152, mis asendati põhiseaduse artikliga III-278, ning Euroopa sotsiaalharta artiklitel 11 ja 13. Artikli teine lause kordab artikli III-278 lõiget 1.

ARTIKKEL 36²

Võimalus kasutada üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid

Liidu sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse tugevdamiseks tunnustab ja austab liit võimalust kasutada põhiseaduse kohaselt siseriiklike õigusaktide ja tavadega ettenähtud üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-95.

² Põhiseaduse artikkel II-96.

Selgitus

Käesolev artikkel on täielikult kooskõlas põhiseaduse artikliga III-122 ning ei loo ühtegi uut õigust. See näeb ainuüksi ette siseriiklike õigusaktidega sätestatud üldist majandushuvi pakkuvate teenuste kasutamise võimaluse liidu poolse austamise põhimõtte, kui need õigusaktid on kooskõlas liidu õigusega.

ARTIKKEL 37¹

Keskkonnakaitse

Kõrgetasemeline keskkonnakaitse ja keskkonna kvaliteedi parandamine tuleb integreerida liidu poliitikasse ning tagada säästva arengu põhimõtte kohaselt.

Selgitus

Käesolevas artiklis sätestatud põhimõtted põhinevad EÜ asutamislepingu artiklitel 2, 6 ja 174, mis asendati põhiseaduse artikli I-3 lõikega 3 ning artiklitega III-119 ja III-233. Samuti tugineb see mõne riigi põhiseaduse sätetele.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-97.

ARTIKKEL 38¹

Tarbijakaitse

Liidu poliitikaga tagatakse tarbijakaitse kõrge tase.

Selgitus

Käesolevas artiklis sätestatud põhimõtted põhinevad EÜ asutamislepingu artiklil 153, mis asendati põhiseaduse artikliga III-235.

V JAOTIS

KODANIKE ÕIGUSED

ARTIKKEL 39²

Õigus hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel

1. Igal liidu kodanikul on Euroopa Parlamendi valimistel õigus hääletada ja kandideerida selles liikmesriigis, kus on tema elukoht, samadel tingimustel kui selle riigi kodanikel.
2. Euroopa Parlamendi liikmed valitakse otsestest ja üldistel valimistel vaba ja salajase hääletuse teel.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-98.

² Põhiseaduse artikkel II-99.

Selgitus

Vastavalt harta artikli 52 lõikele 2¹ kohaldatakse artiklit 39² põhiseaduse I ja III osas sätestatud tingimustel. Artikli 39² lõige 1 on vastavuses põhiseaduse artikli I-10 lõikes 2 tagatud õigusega (vt samuti nimetatud õiguse kasutamise üksikasjaliku korra vastuvõtmise õiguslikku alust artiklis III-126) ning artikli II-99 lõige 2 on vastavuses põhiseaduse artikli I-20 lõikega 2. Artikli 39² lõige 2 võtab üle demokraatliku riigi valimissüsteemi aluspõhimõtted.

ARTIKKEL 40³

Õigus hääletada ja kandideerida kohalikel valimistel

Igal liidu kodanikul on õigus hääletada ja kandideerida kohalikel valimistel selles liikmesriigis, kus on tema elukoht, samadel tingimustel kui selle riigi kodanikel.

Selgitus

Käesolev artikkel on vastavuses põhiseaduse artikli I-10 lõikega 2 tagatud õigusega (vt samuti nimetatud õiguse kasutamise üksikasjaliku korra vastuvõtmise õiguslikku alust artiklis III-126). Vastavalt artikli 52 lõikele 2¹ kohaldatakse seda põhiseaduse I ja III osa nimetatud artiklites sätestatud tingimustel.

---

¹ Põhiseaduse artikli II-112 lõige 2.

² Põhiseaduse artikkel II-99.

³ Põhiseaduse artikkel II-100.

ARTIKKEL 41¹

Õigus heale haldusele

1. Igaühel on õigus sellele, et liidu institutsioonid, organid ja asutused käsitleksid tema küsimusi erapooletult, õiglaselt ning mõistliku aja jooksul.
2. See õigus kätkeb:
  - a) igäühe õigust, et teda kuulatakse ära enne seda, kui tema suhtes kohaldatakse üksikmeedet, mis võib teda kahjustada;
  - b) igäühe õigust tutvuda teda puudutavate andmetega, võttes samal ajal arvesse konfidentsiaalsuse ning ameti- ja ärisaladusega seotud õigustatud huve;
  - c) asutuste kohustust põhjendada oma otsuseid.
3. Igaühel on õigus saada liikmesriikide õiguse ühiste üldprintsipiide kohaselt liidult hüvitist mis tahes kahju eest, mida selle institutsioonid või teenistujad on oma ülesannete täitmisel tekitanud.
4. Igal kodanikul on õigus pöörduda liidu institutsioonide poole ühes põhiseaduse keeltest ning talle tuleb vastata samas keeles.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-101.

Selgitus

Artikkel 41¹ põhineb õigusriigi põhimõttele vastava liidu eksisteerimisel, mille iseloomulikud omadused loodi kohtupraktikaga, mis sätestab muuhulgas hea halduse kui üldise õiguspõhimõtte (vt muu hulgas Euroopa Kohtu 31. märtsi 1992. aasta otsust kohtuasjas C-255/90: P, Burban, EKL 1992, lk I-2253 ja esimese astme kohtu 18. septembri 1995. aasta otsust kohtuasjas T-167/94: Nölle, EKL 1995, II-2589 ning 9. juuli 1999. aasta otsust kohtuasjas T-231/97: New Europe Consulting ja teised, EKL 1999, lk II-2403). Kahes esimeses lõikes nimetatud õiguse sõnastus tuleneb kohtupraktikast (Euroopa Kohtu 15. oktoobri 1987. aasta otsus kohtuasjas 222/86: Heylens, EKL 1987, lk 4097, punkt 15; 18. oktoobri 1989. aasta otsus kohtuasjas 374/87: Orkem, EKL 1989, lk 3283; 21. novembri 1991. aasta otsus kohtuasjas C 269/90: TU München, EKL 1991, lk I 5469 ning esimese astme kohtu 6. detsembri 1994. aasta otsus kohtuasjas T 450/93: Lisrestal, EKL 1994, lk II 1177; 18. septembri 1995. aasta otsus kohtuasjas T 167/94: Nölle, EKL 1995, lk II-258) ja otsuste põhjendamise kohustuse sõnastus tuleneb EÜ asutamislepingu artiklist 253, mis asendati põhiseaduse artikli I-38 lõikega 2 (vt samuti avatud, tõhusa ja sõltumatu Euroopa haldussüsteemi huvides olevate õigusaktide vastuvõtmise õiguslikku alust põhiseaduse artiklis III-398).

Lõikes 3 esitatakse õigus, mis on nüüd tagatud põhiseaduse artikliga III-431. Lõikes 4 esitatakse õigus, mis on nüüd tagatud põhiseaduse artikli I-10 lõike 2 punktiga d ja artikliga III-129. Vastavalt harta artikli 52 lõikele 2² kohaldatakse neid õigusi põhiseaduse III osas määratletud tingimustel ja ulatuses.

Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile, mis on käesoleva küsimuse oluline aspekt, on tagatud nimetatud harta artikliga 47³.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-101.

² Põhiseaduse artikli II-112 lõige 2.

³ Põhiseaduse artikkel II-107.

ARTIKKEL 42¹

Õigus tutvuda dokumentidega

Igal liidu kodanikul ja igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on liikmesriigis, on õigus tutvuda liidu institutsioonide, organite ja asutuste mis tahes kandjal säilitatavate dokumentidega.

Selgitus

Käesoleva artikliga tagatud õigus on võetud üle EÜ asutamislepingu artiklist 255, mille põhjal on hiljem võetud vastu määrus 1049/2001. Euroopa Konvent on laiendanud seda õigust institutsioonide, organite ja asutuste dokumentidele üldiselt, olenemata nende vormist (vt põhiseaduse artikli I-50 lõiget 3). Vastavalt harta artikli 52 lõikele 2² kasutatakse õigust dokumentidega tutvuda põhiseaduse artikli I-50 lõikes 3 ja artiklis III-399 sätestatud tingimustel ja ulatuses.

ARTIKKEL 43³

Euroopa ombudsman

Igal liidu kodanikul ja igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on liikmesriigis, on õigus pöörduda Euroopa ombudsmani poole seoses liidu institutsioonide, organite või asutuste tegevuses ilmnenu haldusomavoliga, välja arvatud Euroopa Liidu Kohtu tegevus õigusemõistjana.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-102.

² Põhiseaduse artikli II-112 lõige 2.

³ Põhiseaduse artikkel II-103.

Selgitus

Käesoleva artikliga tagatud õigus on põhiseaduse artiklitega I-10 ja III-335 tagatud õigus. Vastavalt harta artikli 52 lõikele 2¹ kohaldatakse seda nimetatud kahes artiklis määratletud tingimustel.

ARTIKKEL 44²

Õigus esitada petitsioone

Igal liidu kodanikul ja igal füüsilisel või juriidilisel isikul, kes elab või kelle registrijärgne asukoht on liikmesriigis, on õigus pöörduda petitsiooniga Euroopa Parlamendi poole.

Selgitus

Käesoleva artikliga tagatud õigus on põhiseaduse artiklitega I-10 ja III-334 tagatud õigus. Vastavalt harta artikli 52 lõikele 2¹ kohaldatakse seda nimetatud kahes artiklis määratletud tingimustel.

ARTIKKEL 45³

Liikumis- ja elukohavabadus

1. Igal liidu kodanikul on õigus liikmesriikide territooriumil vabalt liikuda ja elada.

---

¹ Põhiseaduse artikli II-112 lõige 2.

² Põhiseaduse artikkel II-104.

³ Põhiseaduse artikkel II-105.

2. Liikumis- ja elukohavabaduse võib põhiseaduse kohaselt anda ka kolmandate riikide kodanikele, kes elavad seaduslikult liikmesriigi territooriumil.

Selgitus

Lõikega 1 tagatud õigus on artikli I-10 lõike 2 punktiga a tagatud õigus (vt samuti õiguslikku alust artiklis III-125 ja Euroopa Kohtu 17. septembri 2002. aasta otsust C-413/99: Baumbast, EKL 2002, lk 709). Vastavalt harta artikli 52 lõikele 2¹ kohaldatakse seda põhiseaduse III osas määratletud tingimustel ja ulatuses.

Lõige 2 osutab liidule artiklitega III-265 kuni III-267 omistatud pädevusele. Järelikult sõltub nimetatud õiguse andmine sellest, kas institutsioonid kasutavad neile antud volitusi.

ARTIKKEL 46²

Diplomaatiline ja konsulaarkaitse

Igal liidu kodanikul on kolmanda riigi territooriumil, kus ei ole esindatud see liikmesriik, mille kodanik ta on, õigus saada kaitset iga teise liikmesriigi diplomaatiliselt ja konsulaarasutustelt samadel tingimustel kui selle teise liikmesriigi oma kodanikel.

---

¹ Põhiseaduse artikli II-112 lõige 2.

² Põhiseaduse artikkel II-106.

Selgitus

Käesoleva artikliga tagatud õigus on põhiseaduse artikliga I-10 tagatud õigus; vt samuti õiguslikku alust artiklis III-127. Vastavalt artikli 52 lõikele 2¹ kohaldatakse seda nimetatud artiklites määratletud tingimustel.

VI JAOTIS

ÕIGUSEMÕISTMINE

ARTIKKEL 47²

Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele

Igäihel, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, on selles artiklis kehtestatud tingimuste kohaselt õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus.

Igäihel on õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus. Igäihel peab olema võimalus saada nõu ja kaitset ning olla esindatud.

Isikule, kellel puuduvad piisavad vahendid, antakse tasuta õigusabi sellises ulatuses, mis tagab talle võimaluse kohtusse pöörduda.

---

¹ Põhiseaduse artikli II-112 lõige 2.

² Põhiseaduse artikkel II-107.

Selgitus

Esimene lõik põhineb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklil 13.

“Igaühel, kelle käesolevas konventsioonis sätestatud õigusi ja vabadusi on rikutud, on õigus tõhusale menetlusele enda kaitseks riigivõimude ees ka siis, kui rikkumise pani toime ametiisik.”

Liidu õigusega antav kaitse on siiski ulatuslikum, sest see tagab õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus. Euroopa Kohus sätestas nimetatud õiguse oma 15. mai 1986. aasta otsusega kui liidu õiguse üldpõhimõtte (kohtuasi 222/84: Johnston, EKL 1986, lk 1651; vt samuti 15. oktoobri 1987. aasta otsust kohtuasjas 222/86: Heylens, EKL 1987, lk 4097 ning 3. detsembri 1992. aasta otsust kohtuasjas C-97/91: Borelli, EKL 1992, lk I-6313). Vastavalt kohtu seisukohale kohaldatakse nimetatud liidu õiguse üldpõhimõtet ka liikmesriikidele liidu õiguse rakendamisel. Nimetatud pretsedendi hartasse kaasamise eesmärk ei ole asutamislepingutega sätestatud kohtuliku läbivaatamise süsteemi, eelkõige Euroopa Liidu Kohtus koheste meetmete võtmiseks vastuvõetavaks tunnistamist käsitlevaid reegleid, muuta. Euroopa Konvent on arutanud liidu kohtuliku läbivaatamise süsteemi, sealhulgas vastuvõetavuse reegleid, ning neid kinnitanud, muutes nimetatud reeglite teatavaid aspekte, nagu on kajastatud põhiseaduse artiklites III-353–III-381, eriti artikli III-365 lõikes 4. Artiklit 47¹ kohaldatakse liidu ja liikmesriikide institutsioonide suhtes, kui nad rakendavad liidu õigust, ning seda kohaldatakse liidu õigusega tagatud kõikide õiguste suhtes.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-107.

Teine lõik vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 lõikele 1, mille sisu on järgmine:

“Igaühel on oma tsiviilõiguste ja -kohustuste või temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamise korral õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud õigusemõistmise volitustega institutsioonis. Kohtuotsus kuulutatakse avalikult, kuid ajakirjanikke ja üldsust võidakse demokraatlikus ühiskonnas eemaldada kas kogu või osast protsessist kõlbluse, avaliku korra või riigi julgeoleku huvides või kui seda nõuavad alaealise huvid või osapoolte eraelu kaitse, või eristel asjaoludel, kus avalikkus võib kahjustada õigusemõistmise huve, ulatuses, mis on kohtu arvates vältimatult vajalik.”

Liidu õiguses ei piirdu õigus asja õiglasele kohtulikule arutamisele vaidlustega tsiviilõiguste ja -kohustuste üle. See on üks tagajärg, mis tuleneb asjaolust, et liit on õigusriigi põhimõttel põhinev ühendus nagu väidab kohus kohtuasjas 294/83: “Les Verts” v. Euroopa Parlament (23. aprilli 1986. aasta otsus, EKL 1988, lk 1339). Kõigis teistes aspektides, välja arvatud kohaldamisala, kohaldatakse Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga pakutavaid tagatise sarnaselt ka liidu suhtes.

Kolmanda lõigu puhul tuleb märkida, et vastavalt Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale tuleb sätestada õigusabi andmine, kui sellise abi puudumine muudaks tõhusa õiguskaitsevahendi tagamise võimatuks (Euroopa Inimõiguste Kohtu 9.10.1979. aasta otsus, Airey, A. seeria, 32. aastakäik 11). Õigusabi süsteem on olemas ka Euroopa Liidu Kohtus menetletavate kohtuasjade jaoks.

ARTIKKEL 48¹

Süütuse presumpstioon ja kaitseõigus

1. Iga süüdistatavat peetakse süütuks seni, kuni tema süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud.
2. Iga süüdistatava õigus kaitsele on tagatud.

Selgitus

Artikkel 48¹ vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 lõigetele 2 ja 3, mille tekst on järgmine:

- “2. Igaüht, keda süüdistatakse kuriteos, peetakse süütuks seni, kuni tema süü ei ole seaduse kohaselt tõendatud.
3. Igal kuriteos süüdistataval on vähemalt järgmised õigused:
  - a) saada kiires korras talle arusaadavas keeles üksikasjalikku teavet tema vastu esitatud süüdistuse iseloomust ja põhjustest;
  - b) saada piisavalt aega ja võimalusi enda kaitse ettevalmistamiseks;
  - c) kaitsta end ise või enda poolt valitud kaitsja abil või saada tasuta õigusabi juhul, kui õigusemõistmise huvid seda nõuavad ja süüdistataval pole piisavalt vahendeid õigusabi eest tasumiseks;

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-108.

- d) küsitleda ise või lasta küsitleda süüdistuse tunnustajaid, saavutada omapoolsete tunnustajate kohalekutsumine ja nende küsitlemine süüdistuse tunnustajatega võrdsetel tingimustel;
- e) kasutada tasuta tõlgi abi, kui ta ei mõista või ei räägi kohtus kasutatavat keelt.”

Kooskõlas artikli 52 lõikega 3¹ on nimetatud õigusel sama tähendus ja ulatus, kui on Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud õigusel.

ARTIKKEL 49²

Kuritegude ja karistuste seaduslikkuse ja proportsionaalsuse põhimõte

1. Kedagi ei tohi tunnustada süüdi kuriteos teo või tegevusetuse eest, mis selle toimepanemise ajal kehtinud siseriikliku või rahvusvahelise õiguse järgi ei olnud kuritegu. Samuti ei tohi kohaldada kuriteo toimepanemise ajal ettenähtud karistusest raskemat karistust. Kui pärast kuriteo toimepanemist nähakse seadusega ette kergem karistus, kohaldatakse seda karistust.
2. See artikkel ei takista anda kohtu alla ega karistada isikut ükskõik missuguse teo või tegevusetuse eest, mis selle toimepanemise ajal oli kuritegu maailma riikide peres tunnustatud üldpõhimõtete järgi.
3. Karistuste raskus ei tohi olla kuriteo suhtes ebaproportsionaalne.

---

¹ Põhiseaduse artikli II-112 lõige 3.

² Põhiseaduse artikkel II-109.

Selgitus

Käesolev artikkel järgib tavapärasest reeglit, mille kohaselt õigusaktidel ja kriminaalkaristustel puudub tagasiulatuv jõud. Lisatud on leebema kriminaalseaduse tagasiulatuva jõu reegel, mis eksisteerib mitmes liikmesriigis ning mis esineb kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklis 15.

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 7 sõnastus on järgmine:

- “1. Kedagi ei või tunnistada süüdi kuriteos – teos või tegevusetuses, mis selle toimepanemise ajal kehtinud siseriikliku või rahvusvahelise õiguse järgi ei olnud kuritegu. Samuti ei või kohaldada raskemat karistust kui kuriteo toimepanemise ajal ettenähtu.
2. See artikkel ei takista ühegi isiku ükskõik missuguse teo või tegevusetuse, mis selle toimepanemise ajal oli kuritegu tsiviliseeritud rahvaste poolt tunnustatud õiguse üldpõhimõtete järgi, kohtulikku arutamist ja isiku karistamist.”

Lõikes 2 on viide “tsiviliseeritud” rahvastele välja jäetud; see ei muuda nimetatud lõike tähendust, mis viitab eelkõige inimsusevastastele kuritegudele. Kooskõlas artikli 52 lõikega 3¹ on käesoleva artikliga tagatud õigusel seega sama tähendus ja ulatus, kui Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud õigusel.

Lõikes 3 väljendatakse karistuse ja kuriteo vahelise proportsionaalsuse üldpõhimõtet, mis on sätestatud liikmesriikide ühesuguste põhiseaduslike tavadega ning Euroopa Ühenduste Kohtu kohtupraktikaga.

---

¹ Põhiseaduse artikli II-112 lõige 3.

ARTIKKEL 50¹

Mitmekordse kohtumõistmise ja karistamise keeld

Kedagi ei tohi uuesti kohtu alla anda ega karistada kuriteo eest, milles ta on liidu territooriumil seaduse järgi juba lõplikult õigeks või süüdi mõistetud.

Selgitus

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 7 artikli 4 sõnastus on järgmine:

- “1. Mitte kellegi üle ei või sama riigi jurisdiktsiooni alusel teistkordselt kohut mõista ning kedagi ei või kriminaalkorras karistada teo eest, mille eest ta on juba selle riigi seaduse alusel ja kriminaalprotsessuaalses korras lõplikult õigeks või süüdi mõistetud.
2. Eelmise lõike sätted ei takista menetluse taasalustamist kooskõlas asjassepuutuva riigi seaduse ja kriminaalprotsessiga, kui on tõendeid uutest või äsjailmnenud faktidest või kui varasemas menetluses on olnud oluline puudujääk, mis võis asja lahendit mõjustada.
3. Käesolevast artiklist ei või taganeda konventsiooni artikli 15 järgi.”

Liidu õiguses kohaldatakse *non bis in idem* põhimõtet (vt paljude pretsedentide hulgas 5. mai 1996. aasta otsus kohtuasjades 18/65 ja 35/65: Gutmann v. komisjon, EKL 1966, lk 103 ning hilisem pretsedent, esimese astme kohtu 20. aprilli 1999. aasta otsus ühendatud kohtuasjades T-305/94 ja teised: Limburgse Vinyl Maatschappij NV v. komisjon, EKL 1999, lk II-931). Kumulatsiooni keelustamise reegel viitab kahe sarnase karistuse, st kriminaalkaristuse kumuleerumisele.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-110.

Vastavalt artiklile 50¹ ei kohaldata *non bis in idem* põhimõtet mitte ainult ühe liikmesriigi jurisdiktsioonis, vaid ka mitme liikmesriigi jurisdiktsioonide vahel. See on vastavuses liidu õiguse *acquis'ga*; vt Schengeni konventsiooni artiklid 54–58 ja Euroopa Kohtu 11. veebruari 2003. aasta otsus C-187/01: Gözütök, Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse konventsiooni artikkel 7 ja korrupsioonivastase võitluse konventsiooni artikkel 10. Nimetatud konventsioonidega lubatud väga piiratud erandid, mis võimaldavad liikmesriikidel *non bis in idem* põhimõttest kõrvale kalduda, on hõlmatud harta artikli 52 lõikes 1² toodud piiranguid käsitleva horisontaalsättega. Protokoll nr 7 artiklis 4 osutatud olukordade suhtes, eriti nimetatud põhimõtte kohaldamisel ühes ja samas liikmesriigis, omab tagatud õigus sama tähendust ja ulatust kui Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni vastav õigus.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-110.

² Põhiseaduse artikli II-112 lõige 1.

VII JAOTIS

HARTA TÕLGENDAMIST JA KOHALDAMIST
REGULEERIVAD ÜLDSÄTTEDARTIKKEL 51¹

Rakendusala

1. Käesoleva harta sätted on subsidiaarsuse põhimõtet arvesse võttes ette nähtud liidu institutsioonidele, organitele ja asutustele ning liikmesriikidele üksnes liidu õiguse kohaldamise korral. Seepärast austavad nad õigusi, järgivad põhimõtteid ning edendavad nende kohaldamist oma asjaomase pädevuse kohaselt, võttes arvesse liidule põhiseaduse muudes osades antud volituste piire.
2. Harta ei laienda liidu õiguse kohaldamisala kaugemale senisest pädevusest, ei lisa liidule uusi pädevusvaldkondi ja ülesandeid ega muuda põhiseaduse teistes osades määratletud pädevust ja ülesandeid.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-111.

Selgitus

Artikli 51¹ eesmärk on määrata kindlaks harta kohaldamisala. Sellega püütakse selgelt piiritleda, et hartat kohaldatakse eelkõige liidu institutsioonidele ja organitele, kooskõlas subsidiaarsus-põhimõttega. Käesolev säte koostati kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artikli 6 lõikega 2, milles nõutakse liidult põhiõiguste austamist, ning Euroopa Ülemkogu Kölni istungil antud mandaadiga. Mõiste “institutsioonid” on sätestatud põhiseaduse I osas. Väljendit “organid ja asutused” kasutatakse põhiseaduses laialdaselt põhiseaduse või teiseste õigusaktidega asutatud asutustele viitamisel (vt nt põhiseaduse artikleid I-50 ja I-51).

Liikmesriikide osas tuleneb Euroopa Kohtu kohtupraktikast üheselt, et liidu kontekstis määratletud põhiõiguste austamise nõue on liikmesriikidele siduv ainult siis, kui nad tegutsevad liidu õiguse kohaldamisalas (13. juuli 1989. aasta otsus kohtuasjas 5/88: Wachauf, EKL 1989, lk 2609; 18. juuni 1991. aasta otsus, ERT, EKL 1991, lk I-2925); 18. detsembri 1997. aasta otsus (C-309/96: Annibaldi, EKL 1997, lk I-7493). Euroopa Kohus kinnitas seda kohtupraktikat järgmiselt: “Lisaks tuleb meeles pidada, et nõudmised, mis tulenevad põhiõiguste kaitsest ühenduse õiguskorras, on samuti siduvad liikmesriikidele ühenduse eeskirjade rakendamisel...” (13. aprilli 2000. aasta otsus kohtuasjas C-292/97, EKL 2000, lk 2737, punkt 37). Loomulikult kohaldatakse nimetatud käesolevas hartas sätestatud reeglit nii keskvõimu organite kui ka piirkondlike ja kohalike organite suhtes ja avalike organisatsioonide suhtes liidu õiguse rakendamisel.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-111.

Lõige 2 koos lõike 1 teise lausega kinnitab, et hartaga ei laiendata liidule põhiseaduse teiste osadega antud pädevust ja ülesandeid. Selgesõnaliselt märgitakse ära subsidiaarsuspõhimõtte loogilisi tagajärgi ja asjaolu, et liidul on ainult selline pädevus, mis on talle antud. Liidus tagatud põhiõigused ei oma muud mõju, kui ainult põhiseaduse I ja III osas määratud pädevusega seoses. Seega võib lõike 1 teise lause järgne liidu institutsioonide kohustus edendada hartas sätestatud põhimõtteid tekkida ainult nende samade volituste piires.

Lõige 2 kinnitab samuti, et hartaga ei laiendata liidu õiguse rakendusala kaugemale põhiseaduse teiste osadega kehtestatud liidu pädevusest. Euroopa Kohus on juba kinnitanud selle reegli liidu õiguse osaks tunnustatud põhiõiguste kohta (17. veebruari 1998. aasta otsus C-249/96: Grant, EKL 1998, lk I-621, punkt 45). Selle reegli kohaselt on ütlematagi selge, et harta lülitamist põhiseadusesse ei mõisteta liikmesriikide “liidu õiguse rakendamise” alase tegevuse (lõike 1 ja ülalnimetatud kohtupraktika tähenduses) ulatuse laiendamisena.

ARTIKKEL 52¹

Õiguste ja põhimõtete ulatus ja tõlgendamine

1. Hartaga tunnustatud õiguste ja vabaduste teostamist tohib piirata ainult seadusega ning arvestades nimetatud õiguste ja vabaduste olemust. Proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt võib piiranguid seada üksnes juhul, kui need on vajalikud ning vastavad tegelikult liidu poolt tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele või kui on vaja kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-112.

2. Hartaga tunnustatud õigusi, mis rajanevad põhiseaduse teiste osade sätetel, teostatakse neis määratletud tingimustel ja piires.
3. Hartas sisalduvate selliste õiguste tähendus ja ulatus, mis vastavad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduse kaitse konventsiooniga tagatud õigustele, on samad, mis neile nimetatud konventsiooniga ette on nähtud. See säte ei takista liidu õiguses ulatuslikuma kaitse kehtestamist.
4. Hartaga tunnustatud põhiõigusi, nii nagu need tulenevad liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest, tõlgendatakse kooskõlas nimetatud tavadega.
5. Harta sätteid, mis sisaldavad põhimõtteid, võib rakendada liidu institutsioonide, organite ja asutuste õigustloovate- ja rakendusaktidega, samuti liikmesriikide õigusaktidega, mis on ette nähtud liidu õiguse kohaldamiseks nende volituste teostamisel. Neile sätetele võib õiguslikult tugineda ainult kõnealuste aktide tõlgendamisel ja otsuste tegemisel nende õiguspärasuse kohta.
6. Hartas nimetatud siseriiklike õigusakte ja tavaid tuleb täielikult arvesse võtta.
7. Põhiõiguste harta tõlgendamise juhendina koostatud selgitusi võetakse asjakohaselt arvesse liidu ja liikmesriikide kohtutes.

Selgitus

Artikli 52¹ eesmärk on määrata harta õiguste ja põhimõtete ulatus ning kehtestada nende tõlgenduseeskirjad. Lõige 1 käsitleb õiguste piiramise korda. Sõnastus põhineb Euroopa Kohtu kohtupraktikal: "...kohtu praktika on tõendanud, et põhiõiguste kasutamisele, eelkõige turu ühise korralduse raames, võib kehtestada piiranguid, tingimusel et kõnealused piirangud vastavad tegelikult ühenduse üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele ega kujuta endast taotletava eesmärgi suhtes ebaproportsionaalset ja põhjendamatu takistust, mis kahjustaks nende õiguste põhiolemuse teostumist" (13. aprilli 2000. aasta otsus kohtuasjas C-292/97, punkt 45). Viide liidu tunnustatud üldistele huvidele hõlmab nii põhiseaduse artiklis I-2 nimetatud eesmarke kui ka muid põhiseaduse erisätetega (näiteks artikli I-5 lõikega 1, artikli III-133 lõikega 3, artikliga III-154 ja artikliga III-436) kaitstud huvisid.

Lõige 2 viitab õigustele, mis olid selgesõnaliselt tagatud juba Euroopa Ühenduse asutamislepingus ja mida on tunnustatud hartas ning sätestatud praeguseks ka põhiseaduse teistes osades (eelkõige liidu kodakondsusest tulenevad õigused). Lõikes selgitatakse, et selliste õiguste suhtes kohaldatakse jätkuvalt neid liidu õiguse tingimusi ja piiranguid, millel need õigused rajanevad ja mis on nüüdseks sätestatud põhiseaduse I ja III osas. Harta ei muuda EÜ asutamislepingus sätestatud ja nüüd põhiseaduse I ja III osasse üle võetud õiguste süsteemi.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-112.

Lõike 3 eesmärk on tagada vajalik kooskõla harta ja Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni vahel, kehtestades reegli, et kuivõrd käesolevas hartas sätestatud õigused vastavad samal ajal ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud õigustele, on nende õiguste tähendus ja ulatus, kaasa arvatud lubatud piirangud, samasugused, nagu on kehtestatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis. See tähendab eelkõige, et seadusandja, sätestades nendele õigustele piirangud, peab järgima neidsamu norme, mis on kehtestatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis sätestatud üksikasjalikus õiguste piiramise korras, mida kohaldatakse ka käesolevas lõikes nimetatud õiguste suhtes, ilma et sellega kahjustataks liidu õiguse ja Euroopa Liidu Kohtu sõltumatust.

Viide Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonile kehtib nii konventsiooni kui ka selle juurde kuuluvate protokollide kohta. Tagatud õiguste tähendus ja ulatus ei ole kindlaks määratud mitte üksnes nende õigusaktide tekstides, vaid ka Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Euroopa Liidu Kohtu kohtupraktikas. Lõike viimase lause eesmärk on võimaldada liidul tagada õiguste ulatuslikum kaitse. Igal juhul ei tohi hartaga võimaldatava kaitse tase olla madalam Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud kaitse tasemest.

Harta ei mõjuta Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 15 sätestatud võimaluste kasutamist liikmesriikide poolt, mis lubab erandeid Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis sätestatud õigustest sõja ajal või muus hädaolukorras, mis ähvardab rahva eluvõimet, kui nad võtavad meetmeid riigikaitseks sõja korral ja avaliku korra säilitamiseks kooskõlas nende põhiseaduse artikli I-5 lõikes 1 ja artiklites III-131 ning III-262 osutatud kohustustega.

Õiguste loetelu, mida võib käesoleval etapil pidada vastavaks Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis sätestatud õigustele käesoleva lõike tähenduses, ilma et see takistaks õiguse, õigusaktide ja lepingute arengut, esitatakse järgnevalt. See ei hõlma täiendavaid õigusi lisaks Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis sätestatud õigustele.

1. Harta artiklid, mille tähendus ja ulatus on samad kui vastavatel Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklitel:
  - artikkel 2¹ vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 2;
  - artikkel 4² vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 3;
  - artikli 5³ lõiked 1 ja 2 vastavad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 4;
  - artikkel 6⁴ vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 5
  - artikkel 7⁵ vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 8;
  - artikli 10⁶ lõige 1 vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 9;
  - artikkel 11⁷ vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 10, ilma et see piiraks mis tahes piirangute kohaldamist, mida liidu õigus võib kehtestada liikmesriikide õigusele kehtestada Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 10 lõike 1 kolmandas lauses osutatud litsentsimise kord;
  - artikkel 17⁸ vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni lisaprotokollile artiklile 1;

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-62.

² Põhiseaduse artikkel II-64.

³ Põhiseaduse artikkel II-65.

⁴ Põhiseaduse artikkel II-66.

⁵ Põhiseaduse artikkel II-67.

⁶ Põhiseaduse artikkel II-70.

⁷ Põhiseaduse artikkel II-71.

⁸ Põhiseaduse artikkel II-77.

- artikli 19¹ lõige 1 vastab lisaprotokollile nr 4 artiklile 4;
  - artikli 19¹ lõige 2 vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 3 vastavalt Euroopa Inimõiguste Kohtu tõlgendusele;
  - artikkel 48² vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 lõigetele 2 ja 3;
  - artikli 49³ lõiked 1 (välja arvatud viimane lause) ja 2 vastavad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 7.
2. Artiklid, mille tähendus on sama kui vastavatel Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklidel, kuid mille ulatus on laiem:
- artikkel 9⁴ hõlmab sama valdkonda kui Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 12, kuid selle ulatust võib laiendada muude abieluvormide suhtes, kui need on kehtestatud siseriiklike õigusaktidega;
  - artikli 12⁵ lõige 1 vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 11, kuid selle ulatust laiendatakse Euroopa Liidu tasandile;

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-79.

² Põhiseaduse artikkel II-108.

³ Põhiseaduse artikkel II-109.

⁴ Põhiseaduse artikkel II-69.

⁵ Põhiseaduse artikkel II-72.

- artikli 14¹ lõige 1 vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni lisaprotokollile artiklile 2, kuid selle ulatust laiendatakse hõlmamaks juurdepääsu kutse- ja täienduskutseõppele;
- artikli 14¹ lõige 3 vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni lisaprotokollile artiklile 2 vanemate õiguste osas;
- artikli 47² lõiked 2 ja 3 vastavad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 lõikele 1, kuid piirangut tsiviilõiguste ja -kohustuste või kriminaalsüüdistuste kohta ei kohaldata liidu õiguse ja selle rakendamise suhtes;
- artikkel 50³ vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokollile nr 7 artiklile 4, kuid selle ulatust laiendatakse Euroopa Liidu tasandile liikmesriikide kohtute vahel;
- lõpuks ei või Euroopa Liidu kodanikke pidada välismaalasteks liidu õiguse kohaldamisalas, kuna on keelatud igasugune diskrimineerimine kodakondsuse alusel. Seetõttu ei kohaldata neile selles kontekstis Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 16 sätestatud piiranguid välismaalaste õiguste suhtes.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-74.
² Põhiseaduse artikkel II-107
³ Põhiseaduse artikkel II-110

Lõikes 4 esitatud tõlgendamisreegel põhineb Euroopa Liidu lepingu artikli 6 lõike 2 sõnastusel (vrd põhiseaduse artikli I–9 lõike 3 praeguse sõnastusega) ja võtab kohaselt arvesse Euroopa Kohtu seisukohta üldiste põhiseaduslike tavade suhtes (nt 13. detsembri 1979. aasta otsus kohtuasjas 44/79: Hauer, EKL 1979, lk 3727); 18. mai 1982. aasta otsus kohtuasjas 155/79: AM&S, EKL 1982, 1575). Pigem selle reegli alusel, kui järgides jäika “madalaima ühise nimetaja” seisukohta, tuleks asjaomaseid hartas sätestatud õigusi tõlgendada viisil, mis pakub kõrgetasemelist liidu õigusele vastavat ning üldiste põhiseaduslike tavadega kooskõlas olevat kaitset.

Lõige 5 selgitab erinevust hartas sätestatud “õiguste” ja “põhimõtete” vahel. Selle erinevuse kohaselt tuleb subjektiivseid õigusi austada, kusjuures põhimõtteid tuleb järgida (artikli 51 lõige 1)¹. Põhimõtteid võib ellu viia õigustloovate- või rakendusaktidega (mis on liidu poolt vastu võetud vastavalt tema pädevusele ning liikmesriikide poolt ainult juhul, kui nad rakendavad liidu õigust); seega muutuvad need kohtute jaoks olulisteks ainult kõnealuste aktide tõlgendamisel või läbivaatamisel. Siiski ei anna need alust nõuda, et liidu institutsioonid või liikmesriikide asutused võtaksid meetmeid. See on kooskõlas nii Euroopa Kohtu kohtupraktikaga (vt eelkõige kohtupraktikat, mis käsitleb “ettevaatuspõhimõtet” EÜ asutamislepingu artikli 174 lõikes 2, mis on asendatud põhiseaduse artikliga III-233): Esimese astme kohtu 11. septembri 2002. aasta otsus kohtuasjas T-13/99: Pfizer v. nõukogu, mitmete viidetega varasemale kohtupraktikale; ja rida kohtuotsuseid artikli 33 (endine artikkel 39) suhtes põllumajandusseaduse põhimõtete kohta, nt Euroopa Kohtu otsus C-265/85: Van den Berg, EKL 1987, lk 1155: turu tasakaalustamise ja põhjendatud ootuste põhimõtte kontrollimine) kui ka liikmesriikide põhiseaduslikes süsteemides sätestatud “põhimõtetega” eelkõige sotsiaalõiguse valdkonnas. Selgitusena võib märkida, et hartas tunnustatud põhimõtete näideteks on nt artiklid 25, 26 ja 37². Mõningatel juhtudel võivad harta artiklis sisalduda nii õiguse kui ka põhimõtte elemendid, nt artiklites 23, 33 ja 34³.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-111.

² Põhiseaduse artiklid II-85, II-86 ja II-97.

³ Põhiseaduse artiklid II-83, II-93 ja II-94.

Lõige 6 viitab mitmetele harta artiklitele, mis osutavad subsidiaarsuse põhimõtet arvestades siseriiklikele õigusaktidele ja tavadele.

ARTIKKEL 53¹

Kaitse tase

Harta sätteid ei või tõlgendada neid inimõigusi või põhivabadusi kitsendavate või kahjustavatena, mida asjaomastes kohaldamisvaldkondades on tunnustatud rahvusvahelise õiguse ja rahvusvaheliste lepingutega, millega on ühinenud liit või kõik liikmesriigid, kaasa arvatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, ning liikmesriikide põhiseadustega.

Selgitus

Käesoleva sätte eesmärk on säilitada kaitse taset, mida oma asjaomases reguleerimisalas tagavad praegu liidu õigus, siseriiklik õigus ja rahvusvaheline õigus. Selle tähtsuse tõttu mainitakse Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni.

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-113.

ARTIKKEL 54¹

Õiguste kuritarvitamise keeld

Harta sätteid ei või tõlgendada nii, nagu õigustaksid need tegevust või toimingut, mille eesmärk on mõne käesoleva hartaga tunnustatud õiguse või vabaduse tühistamine või selle piiramine suuremal määral, kui käesoleva hartaga on ette nähtud.

Selgitus

Käesolev artikkel vastab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 17:

“Midagi käesolevas konventsioonis ei või tõlgendada selliselt, et see annab mingile riigile, isikute grupile või üksikisikule õiguse tegevuseks või teoks, mille eesmärgiks on konventsiooniga sätestatud ükskõik missuguste õiguste või vabaduste kaotamine või nende piiramine suuremal määral kui see on ette nähtud konventsioonis.”

---

¹ Põhiseaduse artikkel II-114.

13. Deklaratsioon artikli III-116 kohta

Konverents lepib kokku, et oma üldistes jõupingutustes naiste ja meeste ebavõrdsuse kaotamisel on liidu eesmärk mitme eri poliitika kaudu tõkestada igasugust perevägivalda. Liikmesriigid peavad võtma kõik vajalikud meetmed, et hoida ära selliseid kuritegusid, karistada nende toimepanemise eest ning toetada ja kaitsta nende ohvreid.

14. Deklaratsioon artiklite III-136 ja III-267 kohta

Konverents leiab, et juhul kui artikli III-267 lõikel 2 põhinev Euroopa seaduse või raamseaduse eelnõu mõjutaks liikmesriigi sotsiaalkindlustussüsteemi aluspõhimõtteid, kaasa arvatud selle kohaldamisala, kulu- või finantsstruktuuri, või mõjutaks selle süsteemi finantstasakaalu, nagu on sätestatud artikli III-136 lõikes 2, tuleb nõuetekohaselt arvesse võtta kõnealuse liikmesriigi huvisid.

15. Deklaratsioon artiklite III-160 ja III-322 kohta

Konverents meenutab, et põhiõiguste ja -vabaduste austamine tähendab eelkõige, et asjassepuutuvate füüsiliste isikute ja üksuste nõuetekohaste menetlusõiguste kaitsele ja järgimisele pööratakse vajalikku tähelepanu. Sel eesmärgil ja selleks, et garanteerida füüsilisele isikule või üksusele piiravaid meetmeid määravate otsuste põhjalik kohtulik läbivaatamine, peavad sellised otsused põhinema selgetel ja kindlaksmääratud kriteeriumidel. Need kriteeriumid tuleks kohandada iga piirava meetme erivajadustele.

16. Deklaratsioon artikli III-167 lõike 2 punkti c kohta

Konverents märgib, et artikli III-167 lõike 2 punkti c tõlgendatakse vastavalt olemasolevale Euroopa Ühenduste Kohtu ja esimese astme kohtu kohtupraktikale, mis käsitleb Saksamaa jagamisest mõjutatud Saksamaa Liitvabariigi teatud piirkondadele abi andmist käsitletavate sätete kohaldamist.

17. Deklaratsioon artikli III-184 kohta

Artikli III-184 suhtes kinnitab konverents, et kasvupotentsiaali tõstmine ja usaldusväärse eelarveseisundi kindlustamine on liidu ja selle liikmesriikide majandus- ja rahanduspoliitika kaks tugisammast. Stabiilsuse ja kasvu pakt on oluline vahend nende eesmärkide saavutamiseks.

Konverents kinnitab veel kord võetud kohustusi seoses stabiilsuse ja kasvu pakti käsitlevate sätetega kui liidu liikmesriikide eelarvepoliitikate kooskõlastamise raamistikuga.

Konverents kinnitab, et reeglitel põhinev süsteem on kohustuste täitmise ja kõikide liikmesriikide võrdse kohtlemise kõige parem tagatis.

Kõnealuses kontekstis kinnitab konverents veel kord oma pühendumist Lissaboni strateegia eesmärkidele: töökohtade loomine, struktuurireformid ja sotsiaalne ühtekuuluvus.

Liidu eesmärk on tasakaalustatud majanduskasv ja hindade stabiilsus. Majandus- ja eelarvepoliitikad peavad seega seadma õiged prioriteedid majandusreformide, innovatsiooni, konkurentsivõime ja erainvesteeringute ning –tarbimise suurenemise suunas aeglase majanduskasvu perioodidel. Viimast tuleb silmas pidada eelarveliste otsuste tegemisel riiklikul ja liidu tasandil, eelkõige riigitulude ja -kulude ümberstruktureerimise kaudu, samal ajal eelarvedistsipliini järgides kooskõlas põhiseaduse ning stabiilsuse ja kasvu paktiga.

Liikmesriikide ees seisvad eelarvelised ja majanduslikud ülesanded rõhutavad usaldusväärse eelarvepoliitika tähtsust kogu majandustsükli ulatuses.

Konverents nõustub, et liikmesriigid peaksid aktiivselt kasutama majanduse taastumise perioode oma eelarvete kindlustamiseks ning eelarveseisundi parandamiseks. Selle eesmärk on saavutada järk-järgult eelarve ülejääk headel aegadel, mis loob võimaluse majanduslangusega toime tulemiseks ning aitab seega kaasa riigi rahanduse pikaajalisele stabiilsusele.

Liikmesriigid ootavad komisjoni võimalikke ettepanekuid stabiilsuse ja kasvu pakti rakendamise tugevdamise ja selgitamise kohta ning liikmesriikide edasist panust sellesse. Liikmesriigid võtavad kõik vajalikud meetmed oma majanduse kasvupotentsiaali tõstmiseks. Parem majanduspoliitika kooskõlastamine võiks selle eesmärgi täitmist toetada. Käesoleva deklaratsiooni kohaldamine ei mõjuta stabiilsuse ja kasvu pakti alaseid edasisi arutelusid.

18. Deklaratsioon artikli III-213 kohta

Konverents kinnitab, et artiklis III-213 kirjeldatud poliitikavaldkonnad kuuluvad liikmesriikide pädevusse. Vastavalt käesolevale artiklile on liidu tasandil võetavad soodustavad meetmed ja meetmed koordineerimise edendamiseks üksteist vastastikku täiendavad. Nende eesmärgiks on tugevdada liikmesriikidevahelist koostööd ja mitte ühtlustada siseriiklikke süsteeme. Need ei mõjuta liikmesriikides kehtivaid tööturu osapoolte vastutusega seotud garantiisid ja praktikaid.

Käesolev deklaratsioon ei piira liidule pädevust andvaid põhiseaduse sätteid, kaasa arvatud sotsiaalteemasid käsitlevad sätted.

19. Deklaratsioon artikli III-220 kohta

Konverents on seisukohal, et viide artiklis III-220 saarte piirkondadele võib hõlmata saareriike tervikuna, juhul kui on täidetud vajalikud tingimused.

20. Deklaratsioon artikli III-243 kohta

Konverents märgib, et artikli III-243 sätteid kohaldatakse vastavalt kehtivale tavale. Mõistet “meetmed, mis on vajalikud, et kompenseerida Saksamaa jagamisest põhjustatud majanduslikku halvemust sellest jagamisest mõjutatud liitvabariigi mõne piirkonna majanduses” tõlgendatakse vastavalt olemasolevale Euroopa Ühenduste Kohtu ja esimese astme kohtu kohtupraktikale.

21. Deklaratsioon artikli III-248 kohta

Konverents lepib kokku, et liidu tegevus teadusuuringute ja tehnoloogia arendamise valdkonnas võtab arvesse liikmesriikide teadusuuringute poliitika põhisuundumusi ja -valikuid.

22. Deklaratsioon artikli III-256 kohta

Konverents on seisukohal, et artikkel III-256 ei mõjuta liikmesriikide õigust rakendada energiavarustuse tagamiseks vajalikke meetmeid artiklis III-131 sätestatud tingimuste kohaselt.

23. Deklaratsioon artikli III-273 lõike 1 teise lõigu kohta

Konverents leiab, et artikli III-273 lõikes 1 teises lõigus osutatud Euroopa seadused peaksid arvesse võtma kriminaalmenetluse alustamist käsitlevaid riiklikke eeskirju ja tavasid.

24. Deklaratsioon artikli III-296 kohta

Konverents deklareerib, et niipea kui Euroopa põhiseaduse leping on alla kirjutatud, peavad nõukogu peasekretär, välis- ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja, komisjon ja liikmesriigid alustama ettevalmistusi Euroopa välisteenistuse loomiseks.

25. Deklaratsioon artikli III-325 kohta

vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva alaga seotud rahvusvaheliste lepingute üle läbirääkimiste pidamise ja nende sõlmimise kohta liikmesriikide poolt

Konverents kinnitab, et liikmesriigid võivad pidada läbirääkimisi ja sõlmida lepinguid kolmandate riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonidega III osa III jaotise IV peatüki 3., 4. ja 5. jaos hõlmatud valdkondades, kui need lepingud on kooskõlas liidu õigusega.

26. Deklaratsioon artikli III-402 lõike 4 kohta

Artikli III-402 lõikes 4 sätestatakse, et kui nõukogu ei ole eelmise finantsraamistiku lõppedes vastu võtnud uut finantsraamistikku kehtestavat Euroopa seadust, kehtivad eelmise finantsraamistiku viimase aasta piirmäärad ja muud sätted seni, kuni asjakohane seadus vastu võetakse.

Konverents märgib, et kui nõukogu ei ole 2006. aasta lõpuks vastu võtnud uut finantsraamistikku kehtestavat Euroopa seadust ja kui 16. aprilli 2003. aasta ühinemisaktis nähakse ette rakendusetappide periood assigneeringute eraldamiseks liikmesriikidele 2006. aasta lõpuni, jagatakse alates 2007. aastast vahendeid samade kriteeriumide põhjal, mida kohaldatakse kõikidele liikmesriikidele.

27. Deklaratsioon artikli III-419 kohta

Konverents deklareerib, et liikmesriigid võivad tõhustatud koostöö loomise taotluse esitamisel märkida, kas nad soovivad juba selles staadiumis kohaldada artikli III-422 sätteid, mis määratlevad kvalifitseeritud häälteenamusega hääletamise korra laiendamise, või seadusandlikku tavamenetlust.

28. Deklaratsioon artikli IV-440 lõike 7 kohta

Kõrged lepinguosaliselised lepivad kokku, et Euroopa Ülemkogu võtab artikli IV-440 lõike 7 kohaldamisel vastu Euroopa otsuse, millega muudetakse Mayotte'i staatust liidu suhtes, muutes selle territooriumi artikli IV-440 lõike 2 ja artikli III-424 mõistes äärepoolseimaks piirkonnaks, kui Prantsuse ametivõimud teavitavad Euroopa Ülemkogu ja komisjoni, et praegu toimuv saare sisestaatuse areng lubab seda teha.

29. Deklaratsioon artikli IV-448 lõike 2 kohta

Konverents leiab, et võimalus Euroopa põhiseaduse lepingu ametlike tõlgete koostamiseks artikli IV-448 lõikes 2 nimetatud keeltes aitab kaasa lepingu artikli I-3 lõike 3 neljandas lõigus sätestatud eesmärgi – austada liidu rikkalikku kultuurilist ja keelelist mitmekesisust – täitmisele. Selles kontekstis kinnitab konverents, et liit väärtustab Euroopa kultuurilist mitmekesisust ja jätkab erilise tähelepanu pööramist nendele ja teistele keeltele.

Konverents soovib, et need liikmesriigid, kes soovivad artikli IV-448 lõikes 2 osutatud võimalust kasutada, teatavad kuue kuu jooksul alates lepingu allakirjutamisest nõukogule keele või keeled, millesse kõnealune leping tõlgitakse.

30. Deklaratsioon Euroopa põhiseaduse lepingu ratifitseerimise kohta

Konverents märgib, et kui kaks aastat pärast põhiseaduse lepingule allakirjutamist on neli viiendikku liikmesriikidest selle ratifitseerinud, kuid ühel või mitmel liikmesriigil on ratifitseerimisel tekkinud raskusi, arutab küsimust Euroopa Ülemkogu.

B. DEKLARATSIOONID PÕHISEADUSELE
LISATUD PROTOKOLLIDE KOHTA

Deklaratsioonid Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja
Põhja-Iiri Ühendkuningriigi, Kreeka Vabariigi,
Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi
ning Austria Vabariigi, Soome Vabariigi ja
Rootsi Kuningriigi ühinemislepinguid ja -akte käsitleva
protokolli kohta

31. Deklaratsioon Ahvenamaa kohta

Konverents tunnistab, et Ahvenamaa suhtes kohaldatav, artikli IV-440 lõikes 5 osutatud kord
kehtestatakse, arvestades nende saarte eristaatust rahvusvahelises õiguses.

Konverents rõhutab, et sel eesmärgil on Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri
Ühendkuningriigi, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi ning Austria
Vabariigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi ühinemislepinguid ja -akte käsitleva protokolli
V jaotise 5. jakku lülitatud erisätted.

32. Deklaratsioon saami rahva kohta

Võttes arvesse Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi ning Austria Vabariigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi ühinemislepinguid ja –akte käsitleva protokollis artikleid 60 ja 61, tunnustab konverents Rootsil ja Soomel siseriikliku ja rahvusvahelise õiguse alusel lasuvaid ja võetud kohustusi saami rahva ees.

Konverents märgib, et Rootsi ja Soome on võtnud oma kohuseks säilitada ja arendada saami rahva elatusvahendeid, keelt, kultuuri ja eluviisi ning võtab arvesse, et traditsiooniline saami kultuur ja elatusvahendid sõltuvad esmasest majandustegevusest nagu poropidamine põlistel saami asualadel.

Konverents rõhutab, et sel eesmärgil on Taani Kuningriigi, Iirimaa ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi, Kreeka Vabariigi, Hispaania Kuningriigi ja Portugali Vabariigi ning Austria Vabariigi, Soome Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi ühinemislepinguid ja -akte käsitleva protokollis IV jaotise 5. jakku lülitatud erisätted.

Deklaratsioonid

Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi,
Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi,
Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi
ja Slovaki Vabariigi ühinemislepingut ja -akti
käsitleva protokolliga kohta

33. Deklaratsioon Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendatud Kuningriigi Küprosel asuvate suveräänsete baasipiirkondade kohta

KONVERENTS,

meenutades, et Ühendkuningriigi Euroopa ühendustega ühinemise lepingu lõppaktile lisatud ühisdeklaratsioon Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi suveräänsete Küprosel asuvate baasipiirkondade kohta nägi ette, et Euroopa Majandusühenduse ning suveräänsete baasipiirkondade vahelistele suhetele kohaldatav kord määratletakse ühenduse ja Küprose Vabariigi vahelise lepingu kontekstis;

võttes arvesse Küprose Vabariigi asutamislepingu (edaspidi "asutamisleping") sätteid suveräänsete baasipiirkondade kohta ja sellele liidetud nootide vahetamist 16. augustil 1960. aastal;

osutades nootide vahetusele Ühendkuningriigi valitsuse ja Küprose Vabariigi valitsuse vahel 16. augustil 1960. aastal suveräänsete baasipiirkondade haldamise kohta ja sellega seotud Ühendkuningriigi valitsuse deklaratsioonile, mille kohaselt üks peamisi püüeldavaid eesmärke on kaitsta nende inimeste huve, kes elavad või töötavad suveräänsetes baasipiirkondades, võttes sellega seoses arvesse, et nimetatud inimestele tuleks niipalju kui võimalik tagada Küprose Vabariigis elavate või töötavate inimestega sarnane kohtlemine;

osutades veel asutamislepingu sätetele, mis käsitlevad suveräänsete baasipiirkondade ja Küprose Vabariigi vahelist tollikorraldust, ning eelkõige nimetatud lepingu F lisa sätetele;

osutades ka Ühendkuningriigi võetud kohustusele mitte luua tollipunkte ega muid piiritõkkeid suveräänsete baasipiirkondade ja Küprose Vabariigi vahel ning asutamislepingu alusel kehtestatud korrale, mille kohaselt Küprose Vabariigi asutused hoolitsevad suveräänsetes baasipiirkondades arvukate avalike teenuste eest, sealhulgas põllumajanduse, tolli ja maksustamise valdkonnas;

kinnitades, et Küprose Vabariigi ühinemine liiduga ei tohiks mõjutada asutamislepingu poolte õigusi ja kohustusi;

tunnistades seega vajadust kohaldada suveräänsete baasipiirkondade suhtes teatavaid põhiseaduse ja liidu aktide sätteid ning vajadust kehtestada erikord nimetatud sätete rakendamiseks suveräänsetes baasipiirkondades,

juhib tähelepanu, et sel eesmärgil on Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemislepingut ja -akti käsitleva protokolliga II osa III jaotisesse lülitatud erisätted.

34. Komisjoni deklaratsioon Suurbritannia
ja Põhja-Iiri Ühendatud Kuningriigi Küprosel asuvate
suveräänsete baasipiirkondade kohta

Komisjon kinnitab end mõistvat, et suveräänsete baasipiirkondade suhtes Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemislepingu ja -akti käsitleva protokolliga II osa III jaotise alusel kohaldatavate liidu õiguse sätete hulka kuuluvad:

- a) nõukogu 6. detsembri 1993. aasta määrus (EÜ) nr 3448/93, millega nähakse ette põllumajandussaaduste töötlemisel saadud teatavate kaupadega kauplemise kord;
- b) nõukogu 21. juuni 1999. aasta määrus (EÜ) nr 1260/1999 millega nähakse ette üldsätted struktuurifondide kohta, ulatuses, mida nõuab nõukogu 17. mai 1999. aasta määrus (EÜ) nr 1257/1999 Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (EAGGF) toetuse kohta maaelu arendamiseks, et toetada EAGGF tagatisrahastust maaelu arendamise meetmeid suveräänsetes baasipiirkondades.

35. Deklaratsioon Ignalina tuumaelektrijaama kohta Leedus

KONVERENTS,

deklareerides Euroopa Liidu valmisolekut jätkata ka pärast Leedu ühinemist liiduga kuni 2006. aastani ja pärast seda piisava ühenduse lisaabi andmist Leedu püüetele lõpetada tuumaelektrijaama tegevus ning märkides, et Leedu, pidades silmas seda liidu solidaarsuse väljendust, on kohustunud sulgema Ignalina tuumaelektrijaama esimese reaktori enne 2005. aastat ja teise reaktori 2009. aastaks;

tunnistades, et endiselt Nõukogude Liidult päritud kahe 1500 MW RBMK-tüüpi reaktoriga Ignalina tuumaelektrijaama tegevuse lõpetamine on pretsedenditu ja paneb Leedule erakordse rahalise koorma, mis ei vasta riigi suurusele ega majanduslikule tugevusele, ning et tuumaelektrijaama tegevuse lõpetamine jätkub pärast praegust finantsperspektiivi, nagu see on määratletud 6. mai 1999. aasta institutsioonidevahelises kokkuleppes;

osutades vajadusele võtta vastu rakendussätteid liidu lisaabi jaoks, et tegelda Ignalina tuumaelektrijaama sulgemise ja tegevuse lõpetamise tagajärgedega;

märkides, et liidu abi kasutades pöörab Leedu piisavat tähelepanu nende piirkondade vajadustele, mida Ignalina tuumaelektrijaama sulgemine kõige rohkem mõjutab;

deklareerides, et siseturuga kokkusobivaks peetakse teatavaid avaliku abiga toetatavaid meetmeid nagu Ignalina tuumaelektrijaama tegevuse lõpetamine ning ühenduse *acquis*'le vastav keskkonnakaitse ajakohastamine ja Ignalina tuumaelektrijaama reaktorite sulgemise järel nende asendamiseks vajalike traditsiooniliste elektritootmisvõimsuste moderniseerimine,

juhib tähelepanu, et sel eesmärgil on Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemislepingut ja -akti käsitleva protokoll II osa IV jaotisesse lülitatud erisätted.

36. Deklaratsioon isikute maismaatransiidi kohta
Kaliningradi oblasti ja teiste
Venemaa Föderatsiooni osade vahel

KONVERENTS,

võttes arvesse Venemaa Föderatsiooni Kaliningradi oblasti erilist olukorda Euroopa Liidu laienedes;

tunnustades Leedu kohustusi *acquis*' suhtes, millega luuakse vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala;

märkides eriti, et hiljemalt ühinemisest alates kohaldab ja rakendab Leedu täielikult liidu *acquis*'d, milles loetletakse kolmandad riigid, kelle kodanikel peab välispiiride ületamisel olema viisa, ja need kolmandad riigid, kelle kodanikud on sellest nõudest vabastatud, ning liidu *acquis*'d ühtse viisavormi kohta;

tunnistades, et isikute maismaatransiit Kaliningradi oblasti ja teiste Venemaa Föderatsiooni osade vahel liidu territooriumi kaudu on liitu tervikuna mõjutav küsimus, mida tuleks sellisena käsitleda, ning see ei tohi Leedu jaoks kaasa tuua ebasoodsaid tagajärgi;

võttes arvesse sisepiiridel kontrolli kaotamise otsust, mille teeb nõukogu pärast seda, kui on kontrollinud, kas selleks vajalikud tingimused on täidetud;

otsustades abistada Leedut Schengeni sisepiirideta alas täieliku osalemise tingimuste võimalikult kiirel täitmisel,

juhib tähelepanu, et sel eesmärgil on Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemislepingut ja -akti käsitleva protokoll II osa V jaotisesse lülitatud erisätted.

37. Deklaratsioon Bohunice V1 tuumaelektrijaama
esimese ja teise reaktori kohta Slovakkias

KONVERENTS,

märkides, et Slovakkia on kohustunud sulgema Bohunice V1 tuumaelektrijaama esimese ja teise reaktori vastavalt 2006. ja 2008. aasta lõpuks, ning deklareerides liidu valmisolekut jätkata kuni 2006. aastani rahalise abi andmist, jätkates ühinemiseelset abi, mis oli Phare programmi alusel kavandatud toetama Slovakkia püüdlusi tuumaelektrijaama tegevuse lõpetamisel;

märkides vajadust võtta vastu liidu abi jätkumist käsitlevad rakendussätted,

juhib tähelepanu, et sel eesmärgil on Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemislepingut ja -akti käsitleva protokoll II osa IX jaotisesse lülitatud erisätted.

38. Deklaratsioon Küprose kohta

KONVERENTS,

kinnitades oma pühendumust Küprose probleemile igakülgse lahenduse leidmiseks kooskõlas vastavate ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonidega ning oma tugevat toetust ÜRO peasekretäri sel eesmärgil tehtavatele jõupingutustele;

võttes arvesse, et Küprose probleemi osas ei ole veel igakülgse lahenduseni jõutud;

võttes arvesse, et seetõttu tuleb ette näha *acquis'* kohaldamise peatamine nendes Küprose Vabariigi piirkondades, mille üle Küprose Vabariigi valitsus ei oma tegelikku kontrolli;

võttes arvesse, et Küprose probleemile lahenduse leidmisel see peatamise otsus tunnistatakse kehtetuks;

võttes arvesse, et liit on valmis aktsepteerima sellise lahenduse tingimusi kooskõlas põhimõtetega, millele liit on rajatud;

võttes arvesse, et on vaja ette näha tingimused, mille alusel vastavaid liidu õiguse sätteid kohaldatakse eespool nimetatud piirkondade vahelisele eraldusjoonele ja nii nendele piirkondadele, millede üle Küprose Vabariigi valitsus omab tegelikku kontrolli, kui ka Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi suveräänsele idabaasipiirkonnale;

soovides, et Küprose ühinemisest liiduga saavad kasu kõik Küprose kodanikud ning et ühinemine tugevdab rahu ja leppimist ühiskonnas;

võttes arvesse, et Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemislepingut ja -akti käsitleva protokollis II osa X jaotis ei välista meetmeid, mis võetakse kõnealust eesmärki silmas pidades;

võttes arvesse, et kõnealused meetmed ei mõjuta selles protokollis sätestatud tingimuste alusel *acquis'* kohaldamist mis tahes muus Küprose Vabariigi osas,

juhivad tähelepanu, et sel eesmärgil on Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi ühinemislepingut ja -akti käsitleva protokollis II osa X jaotisesse lülitatud erisätted.

39. Deklaratsioon Taanit käsitleva protokollis kohta

Konverents märgib, et õigusaktide suhtes, mille nõukogu kas üksi või koos Euroopa Parlamendiga kavatseb vastu võtta, ning mis sisaldavad nii Taanit puudutavaid kui Taanit mitte puudutavaid sätteid, kuna neil on õiguslik alus Taanit käsitleva protokollis I osa põhjal, deklareerib Taani, et ei kasuta oma hääleõigust takistamiseks vastu võtmast sätteid, mida Taani suhtes ei kohaldata.

Lisaks sellele märgib konverents, et lähtuvalt konverentsi deklaratsioonist artiklite I-43 ja III-329 kohta deklareerib Taani, et Taani osalemine toimingutes ja õigusaktides, mis põhinevad artiklitel I-43 ja III-329 toimub vastavalt Taani seisukohta käsitleva protokolliga I ja II osale.

40. Deklaratsioon liidu institutsioone ja organeid käsitlevate üleminekusätete protokolliga kohta

Liikmesriigid võtavad Rumeenia ja/või Bulgaaria liiduga ühinemise konverentsidel kohtade eraldamise kohta Euroopa Parlamendis ja hääle arvu arvestamise kohta Euroopa Ülemkogu ja nõukogu vastu järgmise ühise seisukoha:

1. Kui Rumeenia ja/või Bulgaaria ühinevad liiduga enne artikli I-20 lõikes 2 sätestatud Euroopa Ülemkogu otsuse jõustumist, jaotuvad kohad 27 liikmesriigiga liidu Euroopa Parlamendis parlamendi volituste tähtaja 2004–2009 jooksul vastavalt järgnevale tabelile.

LIKMESRIIK	KOHAD EP-s
Saksamaa	99
Ühendkuningriik	78
Prantsusmaa	78
Itaalia	78
Hispaania	54
Poola	54
Rumeenia	35
Madalmaad	27
Kreeka	24
Tšehhi Vabariik	24
Belgia	24
Ungari	24
Portugal	24
Rootsi	19
Bulgaaria	18
Austria	18
Slovakkia	14
Taani	14
Soome	14
Iirimaa	13
Leedu	13
Läti	9
Sloveenia	7
Eesti	6
Küpros	6
Luksemburg	6
Malta	5
KOKKU	785

Seepärast sätestatakse liiduga ühinemise lepingus erandina põhiseaduse artikli I-20 lõikest 2, et Euroopa Parlamendi volituste tähtaja 2004–2009 ülejäänud osa jooksul võib Euroopa Parlamendi liikmete arv ajutiselt olla suurem kui 750.

2. Liidu institutsioone ja organeid käsitleva üleminekusätete protokollis artikli 2 lõike 2 kohaselt arvestatakse Rumeeniale ja Bulgaariale Euroopa Ülemkogus ja nõukogus vastavalt 14 ja 10 häält.
3. Kummagi ühinemise ajal arvutatakse alampiir, millele on osutatud liidu institutsioone ja organeid käsitlevas üleminekusätete protokollis vastavalt kõnealuse protokollis artikli 2 lõikele 3.

41. Deklaratsioon Itaalia kohta

Konverents võtab arvesse, et Euroopa Majandusühenduse asutamislepingule 1957. aastal lisatud protokollil Itaalia kohta, mida muudeti Euroopa Liidu lepingu vastuvõtmisel, on järgmine sisu:

“KÕRGED LEPINGUOSALISED,

SOOVIDES lahendada teatavaid konkreetseid Itaaliaga seotud probleeme,

ON KOKKU LEPPINUD järgmistes sätetes, mis lisatakse käesolevale lepingule:

ÜHENDUSE LIIKMESRIIGID

VÕTAVAD ARVESSE tõika, et Itaalia valitsus viib ellu kümne aasta pikkust majandusliku laienemise programmi, millega on kavas parandada Itaalia majanduse struktuuri tasakaalustamatusest tingitud olukorda, eelkõige varustades Lõuna-Itaalia ja Itaalia saarte vähemarenenud piirkonnad infrastruktuuriga ning luues tööpuuduse likvideerimiseks uusi töökohti;

MEENUTAVAD, et selle Itaalia valitsuse programmi põhimõtteid ja eesmärke on vaagitud ja need heaks kiitnud rahvusvahelise koostöö organisatsioonid, mille liikmed liikmesriigid on;

MÕISTAVAD, et Itaalia programmi eesmärkide saavutamine on nende ühistes huvides;

LEPIVAD KOKKU selleks, et Itaalia valitsusel oleks hõlpsam seda ülesannet täita, soovitada ühenduse institutsioonidel rakendada kõiki käesoleva lepinguga ettenähtud meetodeid ja menetlusi ning eelkõige asjakohaselt kasutada Euroopa Investeerimispanka ja Euroopa Sotsiaalfondi ressursse;

ON ARVAMUSEL, et ühenduse institutsioonid peaksid käesoleva lepingu kohaldamisel arvesse võtma püsivaid jõupingutusi, mida Itaalia majandusel tuleb teha järgmistel aastatel, ja seda, et eriti maksebilansis või tööhõive tasemes on soovitav vältida ohtlikke pingeid, mis võiksid ohtu seada käesoleva lepingu kohaldamise Itaalias,

MÕISTAVAD, et artiklite 109h ja 109i kohaldamisel tuleb hoolitseda selle eest, et Itaalia valitsuselt nõutavad mis tahes meetmed ei kahjustaks selle majandusliku laienemise ja rahvastiku elatustaseme tõstmise programmi lõpuleviimist.”

LIIKMESRIIKIDE DEKLARATSIOONID

42. Madalmaade Kuningriigi deklaratsioon artikli I-55 kohta

Madalmaade Kuningriik nõustub artikli I-55 lõikes 4 osutatud Euroopa otsusega kui artikli I-54 lõikes 3 osutatud Euroopa seaduse läbivaatamine on andnud Madalmaadele rahuldava lahenduse ülemäärase negatiivsete netomaksete positsiooni kohta liidu eelarve suhtes.

43. Madalmaade Kuningriigi deklaratsioon artikli IV-440 kohta

Madalmaade Kuningriik deklareerib, et artikli IV-440 lõikes 7 osutatud Euroopa otsuse algatus, mille eesmärk on Hollandi Antillide ja/või Aruba staatuse muutmise liidu suhtes, esitatakse otsuse põhjal, mis on tehtud kooskõlas Madalmaade Kuningriigi statuudiga.

44. Saksamaa Liitvabariigi, Iirimaa, Ungari Vabariigi, Austria Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi deklaratsioon

Saksamaa, Iirimaa, Ungari, Austria ja Rootsi märgivad, et Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu põhisätteid ei ole alates lepingu jõustumisest oluliselt muudetud ja need tuleb ajakohastada. Nad toetavad seetõttu ideed liikmesriikide valitsuste esindajate konverentsist, mis tuleks kokku kutsuda niipea kui võimalik.

45. Hispaania Kuningriigi ning Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi deklaratsioon

Euroopa põhiseaduse lepingut kohaldatakse Gibraltari suhtes kui Euroopa territooriumi suhtes, mille välissuhete eest vastutab mõni liikmesriik. Kõnealune kohaldamine ei muuda asjaomaste liikmesriikide vastavaid seisukohti.

46. Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi deklaratsioon mõiste "kodanikud" määratluse kohta

Seoses Euroopa põhiseaduse lepinguga ja Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepinguga, ja mis tahes neil lepingutel põhinevate õigusaktidega või õigusaktidega, mis on nende lepingute kohaselt jätkuvalt jõus, kordab Ühendkuningriik oma 31. detsembri 1982. aasta deklaratsiooni mõiste "kodanikud" määratluse kohta, välja arvatud see, et viiteid "Briti sõltlasterritooriumide kodanikele" käsitletakse viidetena "Briti ülemereterritooriumide kodanikele".

47. Hispaania Kuningriigi deklaratsioon mõiste "kodanikud" määratluse kohta

Hispaania märgib, et artikli I-10 kohaselt on iga liikmesriigi kodanik liidu kodanik. Samuti märgib Hispaania, et põhiseaduses kajastuvas Euroopa integratsiooni praeguses olukorras on ainult liikmesriikide kodanikel õigus Euroopa kodakondsusele omastele eriõigustele, kui liidu õigus ei sätesta selgesõnaliselt teisiti. Sellega seoses märgib Hispaania lõpuks, et lepingu artiklite I-20 ja I-46 kohaselt esindab liidu kodanikke tegelikult Euroopa Parlament.

48. Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi deklaratsioon
õiguse kohta hääletada Euroopa Parlamendi valimistel

Ühendkuningriik märgib, et artikli I-20 ja muude Euroopa põhiseaduse lepingu sätete eesmärgiks ei ole muuta Euroopa Parlamendi valimistel hääletamise õiguslikku alust.

49. Belgia Kuningriigi deklaratsioon riikide parlamentide kohta

Belgia täpsustab, et vastavalt Belgia konstitutsiooniõigusele toimivad nii esindajatekoda (*Chambre des Représentants*), föderaalparlamendi ülemkoda (*Sénat du Parlement fédéral*) kui ka kommuunide ja regioonide parlamentaarsed assambleed vastavalt liidu kasutatavale pädevusele kas riigi parlamendi osade või kodadena.

50. Läti Vabariigi ja Ungari Vabariigi deklaratsioon
ühisraha nimetuse kirja pildi kohta
Euroopa põhiseaduse lepingus

Ilma et see piiraks Euroopa põhiseaduse lepingus nimetatud Euroopa Liidu ühisraha nimetuse ühtse kirja pildi kasutamist pangatähtedel ja müntidel, deklareerivad Läti ja Ungari, et ühisraha nimetuse kirja pilt koos oma tuletistega, nii nagu neid kasutatakse Euroopa põhiseaduse lepingu läti- ja ungarikeelsetes versioonides, ei mõjuta kehtivaid läti ja ungari keele reegleid.